

KULTÚRA

ROČNÍK XX. – č. 19

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

6. NOVEMBERA 2017

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava • mobil: 0911 286 452 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50 €

Šum dažďa. Predčasná jeseň, priskoro studená. Husté, temné mraky na oblohe. Vietor neľútostne lomcuje konármi lípy pred mojim oknom. Clivý všedný deň. Už zasa počúvam Chopinove Nokturná. Neviem nájsť rám pre obraz, ktorý sa mi aj tak rozplýva na kôpkach túžob a očakávaní rozvratých v ničote. A dýcham. Do mlčania mi akoby cez tkanivo diaľky zaznieva celkom

Od rozkladu k súladu

nečakane, cez tichý povzdych vyrieknuté: „Nič viac, nič menej...“ Ten prízvuk, tá melódia, komu patria?

Oleg! Jeho obľúbený zvrät. Ó, keby tu tak bol. Už ho vidím, v okamihu, sotva spomením Kuzánskeho, v očiach mu zaiskrí ohňostroj intelektuálneho nadšenia, vystretými prstami oboch rúk zasvihá po červenavom okraji svojich uší a vnorí sa do prúdu roz-pamätávania. A ja sa z neho vynáram. Ešte stále s Olegom v spomienke. V jej záhyboch sa vlní jeho hlas. Hovorí so mnou. O človeku stredovekom a renesančnom, o humanistických snoch a ideáloch, a ako vždy, o dnešku, o humanitárskej zrade, o strokotaných vzletoch... A v radosti z nečakanej návštevy spomienka mrie v živom snení. Mĺkne trpkosť prítomnosti. Pokoj hemisfér.

Medzičasom vietor utíchol. V diaľke počuť zvon. A ja mlčky ďakujem za okamihu a dni tých rokov, v ktorých som smel kráčať po staromestských chodníkoch rozhovorov s Olegom a hľadať obrubníky cestičiek v tomto našom labyrinte aj s ním.

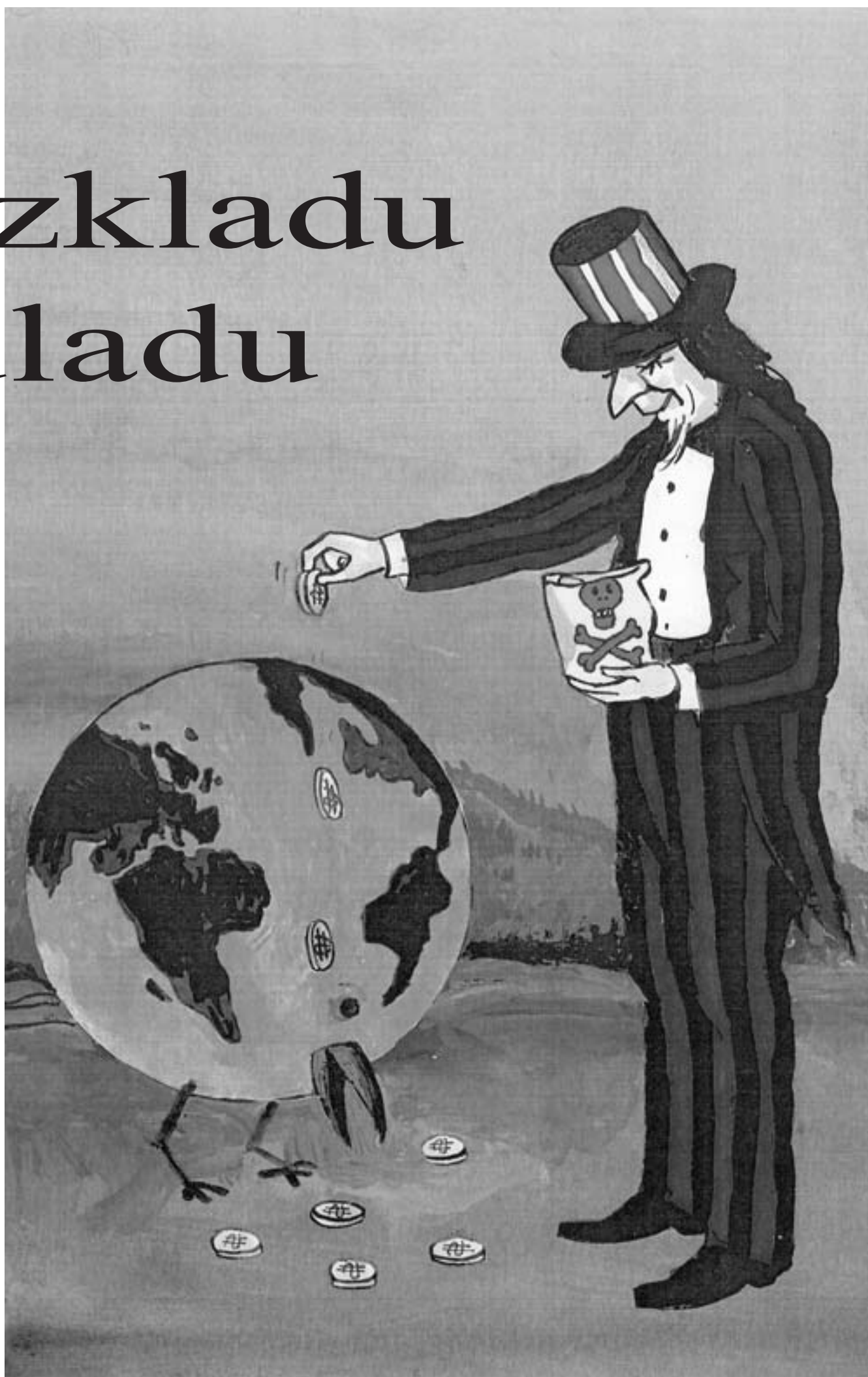
Váhavé potulky myšlienkovým univerzom Mikuláša Kuzánskeho, ktorý sa narodil pred šiestimi storočiami, aby sa v časoch hrozby expanzie otomanskej ríše a v krážoch rozvradenej cirkvi pokúsil priviesť kresťanský svet ku „katolíckej svornosti“ a k „pokoju vo viere“ cestou „splývania protikladov“, ma zne-nazdania priviedli k spomienke na Olega Semaka, môjho kolegu a priateľa, ktorý sa vo svojich konfrontáciách so súčasným úpadkom a znehodnotením všetkých hodnôt, v našich časoch vykoreňujúcej globalizácie a politických stratégií typu „rozdeľuj

JOZEF PAUER

a panuj“ neúnavne pokúšal rehabilitovať autentický obsah európskeho, antického a kresťanského humanizmu, ktorý by dnešnému človeku pomohol hľadať cesty k vzájomnému porozumeniu v tvorivom živote na pokojnej Zemi. S pocitom nevyčer-pateľného tajomstva, ktoré prebýva v každom priateľstve, osviežený tichou bystrinkou spomienky na Olega sa vraciam na cestu ku Kuzánskemu, aby som uvidel pár kúskov z mozaiky tej jeho cesty, ktorá určite, ako by asi zvonivo zanôtil Oleg, nebola slepou uličkou.

Hoci sa domnievam, že výzvy diela Mikuláša Kuzánskeho (1401-1464) pre súčasnosť a jej vývoj v nastupujúcej budúcnosti nie sú ani dnes tak celkom docenené, a to napriek „kuzánovskej renesancii“ a rastúcej fascinácii touto postavou 15. storočia v storočí dvadsiatom, nedovolím si nasledujúcimi úvahami nahrádzať impozantnú činnosť bádateľov v oblasti filozofickéo a teologického myslenia renesancie.

(Čitateľa, ktorý očakáva bližšie informácie o živote a diele tohto prvého nemeckého humanistu radšej len odkážem na knihu Pavla Flossa, Mikuláš Kusánsky. Život a dílo. Táto publikácia vyšla v roku 1977 v Prahe vo vydavateľstve Výchrad a obsahuje aj preklady najvýznamnejších filozofických diel Mikuláša Kuzánskeho z prekladateľskej dielne Jana Sokola.

(Pokračovanie na 12. strane)

Kresba: Andrej Mišanek

Výzva na obnovu kultúrneho a kresťanského dedičstva Európy

Býva to také zvláštne, ale aj teraz, o tretej ráno, keď sa musím vtesnať do tejto škárky, ktorá mi zostala popri vašich múdrych článkoch, namiesto stĺpčeka prichádzajú mi na myseľ verše. Vždy to tak da- jako býva: veľká potreba koncentrovať sa na prácu privodí stav, keď odkiaľsi z neznáma spúšťajú sa hlásky, skombinujú sa do slov, zret'azia sa do veršov, do slôh, do básní a vyplávajú sa na papier - hotové. Pán Boh je veľký básnik, to len ja jeho verše kazím, keď ich zapisujem, poviem si zakaždým.

Tak je to aj teraz. Na papieri vedľa klávesnice mi leží čerstvá

Steny

TEODOR KRIŽKA

sloha: "Pán Boh je taký bohatý, / i na slovká mi / vo chvíli úzkosť obráti / a obype ma bankovkami. // Až sa zas zide s rokom rok, / všetko sa znova zopakuje, / pod schody šmarí dôchodok, / pod sukne mladéj tuje..." Hoci je riadna, hustá tma, vo svetle pouličných lúčov vidno, ako vietor lomcuje stromami, otrháva z nich suché listie a zametá ho po kútoch. Pán Boh má všetkého dostatok. Ja mám dostatok tiež, mne stačí chlieb a voda. Byť slobodný totiž znamená zmestiť sa do minima, pretože ten, kto ťa chce zbaviť slobody, ako prvé skúša: Toto všetko ti dám, ale pokloň sa mi.

Nie, nepokloním sa zlému, ani s ním nejdem súperiť. Je to strata času. Omnoho dôležitejšie je prinášať stále svedectvo o zápase hrstky jednotlivcov, za ktorými nestojí nič okrem zápasieho svedomia. Pre nich som tu, a pre vás, ktorí výsledky ich námahy čítate. A aj pre tých, ktorí si raz Kultúru otvorili dakde v knižnici, kam putujú povinné výťažky.

Pre nich odmietam sponzorstvá, ktoré nemajú za cieľ pomôcť, ale kúpiť si svedomie. Pre nich sa nejdem pretekať o reklamu, nevysedávam po úradoch, aby som od liberálneho úradníka vyžobral almužnu, resp. zhovievavý úsmev, ktorý potom iný liberálny človeček ocení pochvalným komentárom, že Kultúra opäť nedostala dotáciu.

Pred rokmi, na jar 1988, keď som iba výtvarníka Stana Dusíka prosil o návrh hlavičky časopisu, mi popredný slovenský básnik skepticky povedal, že načo chystám časopis, veď aj tak do troch mesiacov skrachuje. A ešte nezabudol dodať, nech to nie je časopis fašistický.

Fašizmus, to dieťa Stalinovho mozgu, mátal už vtedy v hlavách celkom múdrych, no konformných ľudí, ktorí sa nazdávali, že sú nositelia svetlých zajtrajškov, pretože toľ nedávno štrnganím kľúčov opäť nadobudli moc. Okamžite zabudli, že ktosi tú moc podobným spôsobom u nás držal takmer pol storočia a skántril, čo sa dalo. Nedávno v Moskve odhalili Stenu smútku, pamätník zavraždeným z politických dôvodov. Ja by som odhalil pamätník aj skaličeným dušiam.

Európska únia prechádza krízou. Ustarostení vedci, myslitelia, ale aj mnohí prostí občania prichádzajú k presvedčeniu, že koreňmi tejto krízy je odcudzenie sa princípom, na ktorých Únia vznikala a ktoré jej dali do vena jej zakladateľa. Keď otcovia EÚ – Robert Schuman, Alcide de Gasperi, Konrad Adenauer kládli základy spoločného európskeho domu (Parížska zmluva z roku 1951 a Rímska zmluva z roku 1957) viedla ich myšlienka bratstva a spolupráce v duchu kresťanských tradícií, ktoré – keď sa rešpektovali a dôsledne uvádzali do života – vždy boli zárukou pokojného spolunažívania a robili Európu prosperujúcou, mocnou a slávnou.

Výrečným svedectvom kresťanského zmýšľania a konania zakladateľov Únie je aj tá málo známa skutočnosť, že Schuman a de Gasperi sú kandidátmi na blahorečenie. De Gasperiho beatifikačný proces prebieha, Schumanov je ukončený a chýba už len zázrak, ktorým by bol aj formálne zavŕšený. V podobnom zmysle aj zástava EÚ má vložene kresťanskú symboliku. V roku 1987 Arsène Heitz, jeden z autorov tejto zástavy, vysvetľoval, že pri jej návrhu sa inšpiroval biblickým motívom. Kruh dvanástich hviezd vychádza z mariánskej ikonografickej

tradície, kde je Panna Mária zobrazená ako Žena Apokalypsy, odetá slnkou a okolo jej hlavy koruna z dvanástich hviezd. Ďalej uvádza aj to, Európska únia schválila a adoptovala túto zástavu 8. decembra 1955, na sviatok Nepoškvrneného Počatia Panny Márie.

Pôvodnú Úniu tvorila skupina štyroch štátnych celkov: Francúzsko, Taliansko, Západné Nemecko a Benelux (spoločenstvo troch monarchií, Belgicka, Holandska a Luxemburska). Dnes do EÚ patrí celkovo 28 štátov. Maastrichtskou zmluvou z roku 1993 sa zaviedlo európske občianstvo, čím sa prakticky zrušili štátne a colné hranice. Zaviedla sa spoločná mena – euro – ktorú prijala väčšina štátov združených v Únii. Z tohto hľadiska by sa mohlo hovoriť o veľkom úspechu. Na európskom kontinente sa vytvorili podmienky hospodárskeho, kultúrneho a spoločenského rozvoja, o akých naši predkovia mohli iba snívať.

Odkiaľ je teda tá kríza, ktorou Únia prechádza? Prečo sú obyvatelia EÚ nespokojní, prečo v mnohých štátoch silnejú odstredivé sily, ktoré sa tak výrazne prejavili v júni 2016, keď Veľká Británia sa plebiscitom rozhodla vystúpiť z EÚ a podobné trendy sa prejavujú aj v iných štátoch?

Na túto páličivú otázku sa pokúsila odpovedať skupina filozofov a ved-

cov v kľúčových štátoch EÚ. Začiatkom októbra 2017 vydali ohlas pod menom Paris Statement. V tomto dokumente výstražne poukazujú, že moderný liberalizmus, ktorý nadobudol takmer náboženský charakter, nakazil ducha Európy nebezpečnou kvázi ideológiou, ktorá svojím škodlivým vplyvom vnesla do európskej spoločnosti rozklad a odcudžila ju jej kultúrnemu dedičstvu.

Autori tohto vyhlásenia poukazujú, že bezduchá byrokracia si suverénne osvojila presvedčenie o vlastnej neomylnosti a všemohúcnosti a javí snahu nahradiť starú mnohorakú Európu novým, nadnárodným, geopolitickým celkom, ktorý bude riadiť a spravovať kolektív vybraných byrokratov, intelektuálov a vedátorov. Tí budú diktátorsky určovať, rozdeľovať a riadiť všetkých a všetko podľa vlastného úsudku. Takto sa pred našimi očami stráca pravá Európa a nahradzuje sa novou falošnou Európou.

Dokument vychádza pod titulom Europe we can believe in (Európa, v ktorú možno veriť), ale hádam správnejšie by bolo nazvať ho Európa, akú potrebujeme, aby sme v nej slobodne, pokojne a blahobytno mohli žiť. Pozostáva z 36 krátkych odsekov a každý z nich vyjadruje podnetnú myšlienku, niekedy kritickú, inokedy historickú, ale vždy hodnú uváženia.

Kým na Západe Statement-Ohlas vyvolal zaslúženú pozornosť, naše mainstreamové médiá ho obišli hlbokým mlčaním. A preto bude hádam užitočné trošku podrobnejšie oboznámiť s jeho obsahom našu čitateľskú obec. Dokument nie je len analýzou neutešenej situácie, ale je aj výzvou na činy. Citlivo poukazuje na oblasti, ktoré naliehavo pozdravujú ozdravenie a nápravu.

Toto je krátky obsah Parížskej výzvy:

1. Európa je náš dom. Patrí nám a my patríme Európe. Táto zem je náš domov, iného nemáme.

2. Visí nad nami hrozba falošnej Európy. Európu vo všetkom jej bohatstve a jej veľkosti ohrozuje falošné chápanie samej seba.

3. Oproti našej pravej Európe stojí falošná Európa, ktorá je utopistická a tyranská. Jej patróni akoby nepoznali kresťanské korene Európy. Pri tom sú však omámení poverou nevyhnutného pokroku a veria, že história je na ich strane. Táto viera ich robí pyšnými a pohrdlivými, neschopnými uznať chyby a nedostatky v postnacionálnom a postkultúrnom svete, ktorý budujú.

4. Musíme sa postaviť na obranu pravej Európy a odmietajť idey a ideológie, ktoré vyprázdňujú naše národy

Preliata krv nemôže byť zabudnutá

Príhovor historika Martina Lacka na pietnej spomienke k 110. výročiu černovskej tragédie 27. 10.

Ludská pamäť je krehká. Je nepresná a býva aj selektívna. Často si nepamätáme veci, ktoré sa stali pred dvoma-troma rokmi. Tobôž, aby sme si ich pripomínali.

Okrem toho, človek je svojou podstatou tvor lenivý. Vie, že by mal spraviť to a ono – no nespraví to.

Avšak na Černovú sa nezabúda. Pri Černovej sa nehodí ľahostajne rukou. Keď sa povie Černová má výročie – vždy sem niekto príde. Aj za totality sa takí našli. Aj dnes, v čase agresívneho liberalizmu, protislovenskej a protikatolíckej nenávisťi, v čase mediálneho vymývania mozgov – stále sa nájdu ľudia, ktorí prekonajú povinnosti, vlastnú pohodlnosť či lenivosť a docestujú.

Prečo? Lebo Černová je zvláštny fenomén. Je to miesto posvätené krvou. Je to obeta posvätená ľudskou krvou. A preliata krv nemôže byť zabudnutá.

Dovtedy, ak sa strieľalo, strieľalo sa na bojiskách, na frontoch. Nie v uliciach po ženách a deťoch. A už vôbec nie pred kostolom, v nedeľu. Dokonca pred posviackou kostola, za prítomnosti kňazov. V dejinách do vypuknutia prvej svetovej vojny to dokázal len jediný režim – maďarský režim v Uhorsku.

Keď v roku 1935 navštívila Hlinku poľská delegácia, zaviedol ju na cintorín v Černovej. Hlinka ukázal prstom na hroby a slávnostným,

pohnutým hlasom povedal: „Páni, tuná je základ slovenskej politiky!“

A skutočne, ak myslíme na slovenské dejiny, na dejiny slovenskej politiky, na dejiny slovenského oslobodzovacieho hnutia, ak píšeme učebnice dejepisu, nemôžeme obísť Ružomberok a Černovú, ktoré sa stali centrom slovenskej politiky.

Ľudia, veriaci, farníci, ktorí sa tu vtedy zišli, tu nemávali národnými zástavami, neskandovali heslá o oslobodení Slovenska, tobôž proti Uhorsku, Maďarom či grófom. Ale napriek tomu sa toto nábožensko-občianske zhromaždenie stalo zhromaždením národným, ba národnoštátnym.

Černovskí martýri – to sú akoby prví legionári československého štátu. Položili totiž svoje životy za práva slovenského ľudu, za jeho oslobodenie z tyranie a neslobody. Svetu ukázali, že existuje slovenský národ. Ak by nebolo v Černovej mŕtvych, svet by si utrpenie Slovákov v Uhorsku ani nevšimol a neskôr nebol náhylný ich hlas vypočuť.

Dnes sa mnoho hovorí o ľudských právach. No uplatňujú sa selektívne, neplatia pre všetkých rovnako. A už vôbec sa nehovorí, že aj národy majú svoje práva. Svoje právo na slobodný rozvoj, na slobodný život...

Počiatky slovenskej slobody sú spojené s Černovou. A na dosiahnutie slobody sú vždy potrebné obeť.

a našu spoločnú kultúru a naplňujú ich ilúziami a klamstvom o tom, aká Európa je a aká má byť.

5. Pravá Európa očakáva a povzbudzuje nás k aktívnej účasti na spoločnom projekte politického a kultúrneho života. Je našou povinnosťou vzat' na seba zodpovednosť za budúcnosť našej spoločnosti.

6. Nie sme pasívnymi subjektmi pod nadvládou despotických tyranov, sme sebavedomými dedičmi, a preto máme právo byť aj páni svojho osudu.

7. Pravú Európu tvorí komunita národov. Táto jednota-v-mnohosti sa možno zdá prirodzená. Pozoruhodná je však skutočnosť, že nie je ani prirodzená, ani nevyhnutná. Typickou črtou Európy sú národné štáty, kde národ s hrdosťou si riadi svoje osudy sám, s hrdosťou predstavuje veľké úspechy svojich príslušníkov vo vede a v umení, súťaží i súperí s inými národmi, niekedy dokonca na bojiskách.

8. Nepodporujeme uloženie a nanútenú jednotu. Úpadok kresťanskej viery v Európe ide ruka v ruku s obnoveným úsilím dosiahnuť politickú jednotu – ríšu peňazi a predpisov, krytých pláštikom pseudonáboženského univerzalizmu, ktorého tvorcom je Európska únia.

9. Kresťanstvo je stimulom kultúrnej jednoty. Pravá Európa hlása rovnakú dôstojnosť každého jednotlivca bez ohľadu na pohlavie, postavenie alebo rasový pôvod. Toto všetko vyrastá z koreňov kresťanstva. Kresťanstvo vytvorilo nový vzťah medzi mužom a ženou, vyzdvihlo lásku a vernosť do novej bezprecedentnej polohy. Manželský zväzok poskytuje im možnosť spoločného rozvoja. A tak najobetavejšie skutky, ktoré robíme, sú v prospech našich manželiek/manželov a detí. Tento dar sebaobetovania je ďalším príspevkom kresťanstva tej Európe, ktorú milujeme.

10. Európa rastie a žije z kresťanských koreňov.

11. Pravá Európa sa inšpiruje aj svojou bohatou klasickou tradíciou. Rovnako aj klasické korene, grécko-rímske dedičstvo, nás povzbudzujú k excelentnosti.

12. Európa je náš spoločný projekt. Neodsudzujeme strojcov falošnej Európy, keď presadzujú reformu a vývoj. Uznávame, že v tomto smere vykonali veľa dobrého a chvályhodného v rokoch 1945-1989. Pri tom však stále platí, že budúcnosť Európy spočíva na obnovení našich kresťanských a klasických tradícií a nie na pochybnom univerzalizme, ktorý vyžaduje zabúdať a zriekať sa minulosti. Európa sa nezačína osvietenstvom.

13. Existencia pravej Európy je ohrozená. Kým patróni falošnej Európy budujú akési pseudo-kresťanstvo univerzálnych ľudských práv, my prichádzame o vlastný domovinu.

14. Prevláda falošná sloboda. Sloboda, ktorú architekti falošnej Európy prinášajú je veľmi jednostranná. Podáva sa nám ako oslobodenie od všetkých zábran: sexuálne oslobodenie, sloboda sebaavyjadrenia, sloboda "byť samým sebou". Toto sa pokladá za šľachetné morálne víťazstvo, za ktoré celý svet má byť vďačný.

15. Plodmi tejto falošnej slobody je nuda, prázdnota a hlboký pocit života bez cieľa. Spoločenstvo upadá do individualizmu, izolácie a bezúčelnosti. Namiesto slobody sme odsúdení k prázdnej konformite,

konsumerizmu a médiami usmerňovanej kultúre. Generácia šesťdesiatych rokov rúcala, ale nebudovala. Vytvorili vákuum, ktoré potom zaplnili sociálne médiá, lacná turistika a pornografia.

16. Sme vystavení záplave samochválnych rečí o nevidanej-neslýchanej slobode, zatiaľ čo európsky život je stále viac a viac kontrolovaný. Pravidlá a predpisy – často vypracované anonymnými byrokratmi v spojení s mocenskými záujmami – regulujú náš život na pracovisku, naše rozhodnutia, naše akademické kvalifikácie, naše spravodajstvo a naše médiá. Politickí aktivisti, ktorí poukazujú na nepríjemné pravdy o islame, o imigrácii sú ťahaní pred súdy. Politická korektnosť vnucuje tabuizovanie určitých skutočností, ktoré by mohli ohroziť existujúci status quo.

17. Multi-kulturalizmus sa neosvedčil. Falošná Európa sa hrdí svojím zanietením bezprecedentnej rovnosti. Tvrdí, že bojuje proti akejkoľvek rasovej, náboženskej alebo rodovej diskriminácii. V tomto smere sa urobil istý pokrok, ale často za cenu slepeho odtrhnutia od reality: žiadať, aby sa moslimskí prisťahovalci prispôsobili našim mravom a zvykom, alebo dokonca našej kresťanskej viere sa poklad za hrubú nespravodlivosť. Očakáva sa, aby sme sa zriekli čo len náznakom vyjadriť, že naša kultúra má v niečom aj svoje prednosti.

18. Nesprávne chápanie multi-kulturalizmu. Európske elity sa nazdávajú, že nejakým čudným procesom, záhadnými zákonmi prírody, alebo histórie sa dosiahne, že "oni" sa postupne zmenia a budú ako "my". Nie je však vylúčené, že by to mohlo byť aj naopak.

19. Vzrastá nedôvera. Stále väčšie skupiny vládnej triedy rozhodli, že je v ich vlastnom záujme zrýchliť proces globalizácie. Budujú nadnárodné inštitúcie, aby mohli kontrolovať verejný život bez toho, že by museli zohľadňovať miestne a domáce riadiace orgány.

20. Falošná Európa je krehká a impotentná napriek všetkým pokusom zamaskovať tieto a iné nedostatky.

21. Ovládla nás kultúra odcudzovania a zriekania sa našej minulosti. Naše univerzity boli kedysi pýchou a slávou európskej civilizácie a odovzdávali novým generáciám múdrosť minulých vekov. Dnes väčšina z nich vidí kritické myslenie v tom, že odvrhne a dištančuje sa od minulosti.

22. Elity arogantne presadzujú svoje schémy, či sú to už klimatické zmeny, ľudské práva, globálne integrovaná trhová ekonomika, jednotná daňová politika a pod., zatiaľ čo európske ľudstvo sleduje ich počínanie s rastúcim skepticizmom

23. Tento skepticizmus je plne oprávnený. Európu ovládol tupý a bezcieľny materializmus, ktorý je neschopný motivovať mužov a ženy, aby zakladali rodiny a mali deti. V niektorých štátoch sú oblasti, kde komunity moslimov žijú izolovane v akejsi nezávislosti od miestnych zákonov, ako keby boli kolonisti, a nie členovia našich národov. Globalizácia robí vyhliadky do budúcnosti neistými. Vzrastá nespokojnosť, lebo nikto nevie, kam to všetko povedie. Kritikom tohto vývoja sa odpovedá, že trpia nostalgiou za minulosťou, za čo zaslúžia morálne opovrhnutie, alebo v horšom prípade sa biľagujú ako rasisti a fašisti.

24. Musíme zastaviť šírenie univerzalistckej ideológie, ktorá sa vtiera vo forme akéhosi pseudonáboženstva s vlastným pevným Credo a Anathemou a paralyzuje politický život Európy. Práca na obnove sa začína teologickým sebazpoznaním.

25. Je potrebné vrátiť sa k pôvodnému poslaniu, oživiť pravého ducha Európy. To bude vyžadovať zrieknutie sa zahmlených rečí, ktoré sa vyhýbajú zodpovednosti a sú iba nástrojmi ideologického manipulovania. Jazyk je delikátny nástroj a neslobodno ho zdegradovať na brutálny kyjak. Nesmieme strpieť verbálne zastrašovanie a ešte menej hrubé vyhrážanie.

26. Potrebujeme zodpovedných štátnikov, ktorí pokladajú naše spoločné európske dedičstvo a naše osobitné národné tradície za nádherný, životodarný a pritom krehký a delikátny dar

27. Musíme obnoviť solidaritu Solidarita a jednota v rozmanitosti. Rešpekt pre osobitný charakter jednotlivých európskych národov a nie pochybné nároky multikulturalistov. Imigrácia bez asimilácie je kolonizáciou a toto je neprijateľné. Oprávnené očakávame, že tí, čo sa prisťahujú do našich končín, prijmu naše kultúrne zvyklosti a spôsoby života.

28. Multikultúrne sú iba impéria. Po Druhej svetovej vojne v západnej Európe fungovali životaschopné demokracie a podobný pulz politického života sa objavil po páde Sovietskeho impéria v stredoeurópskom priestore. Toto sú tie najvzácnejšie plody nášho úsilia. Ale ak nevenujeme patričnú starostlivosť súčasným imigrantským a demografickým problémom, ľahko môžeme o ne prísť.

29. Imigrácia je však iba jedným rozmerom sociálneho zauzleného zmätku, ktorý treba rozuzliť. Musíme obnoviť dôstojnosť jednotlivých úloh v spoločnosti: rodičia, učitelia, profesori majú povinnosť formovať tých, čo sú im zverení. Musí sa prestať s kultom experimentovania, najmä keď sa to deje na úkor osvedčenej múdrosti, skúsenosti a predpokladu kultúrneho života.

30. Musí prísť k obnove morálnej kultúry. Ľudská dôstojnosť znamená viac než právo byť ponechaný na seba a doktrína medzinárodných ľudských práv nevyčerpáva všetky aspekty spravodlivosti ani dobra. Európa musí nájsť spoločnú cestu morálnej kultúry, ktorá vedie k čnostnému životu.

31. Uznávame pozitívne aspekty ekonomiky voľného trhu, ale nemali by sme strpieť ideológie, ktoré sa usilujú o totalizovanie logiky trhnej ekonomie. Nemôžeme dovoliť, aby bolo všetko napredaj. Trhová ekonomika vyžaduje riadenie zákonmi a tie musia mať za cieľ viacej než ekonomickú účinnosť. Ekonomika musí byť usmerňovaná tak, aby viedla k sociálnym cieľom, pre sociálne dobro celej spoločnosti.

32. Školstvo a výchova potrebujú reformu. Naše univerzity často nepestuujú a neudržiajú našu kultúru a históriu na patričnej úrovni. Je treba reformovať školstvo tak, aby vychovávalo žiakov v duchu našich kultúrnych hodnôt a tradícií a nie aby im vštepovalo kultúru zavrhovania a odporu k minulosti. Učitelia majú chápať svoje povolanie ako hrdí medzigenerační staviteľmi mostov.

33. Manželstvo a rodina sú nezastupiteľne dôležité. Manželstvo je základom ľudskej spoločnosti a bázou harmónie medzi mužom a ženou. Otec a matka majú fundamentálnu úlohu v ľudskej spoločnosti. Manželstvo a deti sú podstatným predpokladom prosperujúceho rozvoja ľudstva. Zo strany rodičov je výchova detí často náročnou obetou a túto obetu musí spoločnosť primerane uctiť. V plnom rozsahu podporujeme múdru sociálnu politiku, ktorá podnecuje a posilňuje manželstvo, deti a výchovu detí. Spoločnosť, ktorá nevie oceniť rodinu s deťmi, nemá budúcnosť

34. V poslednom čase sa stal "populizmus" akýmsi strašiacom, hoci ho nikto ešte presne nedefinoval a väčšinou sa užíva ako urážka. Spravidla však "populizmus" je reakciou na diktatúru status quo, na fanatizmus tzv. "stredú". Je znamením, že uprostred našej zdegradovanej a ochudobnenej politickej kultúry dochádza k znovuzrozeniu historickej aktivity európskeho ľudu.

35. Naša budúcnosť je pravá nefalšovaná Európa, a nie súčasná umelá a bezduchá solidarita spoločného trhu, nadnárodnej byrokracie a plytkej zábavy. "Chlieb a cirkus" nestačí. Zodpovednou alternatívou je pravá Európa.

36. Musíme konať zodpovedne. Voláme všetkých Európanov, aby sa k nám pripojili a spolu s nami odmietli utopistickú fantáziu multikultúrneho sveta bez hraníc. Milujeme náš domov a chceme odovzdať našim deťom tú drahocennú otcovizeň, ktorú sme pri-

jali od našich rodičov. Ako Európania sme vlastníkmí spoločného dedičstva, ktoré nás zaväzuje nažívať spolu v pokoji ako Európa národov. Obnovme teda národnú suverenitu, vzkriesme dôstojnosť spoločnej politickej zodpovednosti za budúcnosť Európy!

Ohlas podpísalo desať prominentných osobností, vedcov a filozofov z ôsmich európskych štátov: Phillipe Bénétou (Francúzsko), Rémi Brague (Francúzsko), Chantal Delsol (Francúzsko), Roman Joch (Česko), Lánzi András (Maďarsko), Ryszard Legutko (Poľsko), Roger Scruton (Veľká Británia), Robert Spaemann (Nemecko), Bart Jan Spruyt (Holandsko), Matthias Storme (Belgicko).

Ako vidno, nie sú medzi nimi podpisy prominentov z Grécka, Talianska, Španielska, Írska, Rakúska ani zo škandinávskych, baltických a balkánskych štátov. Chýba aj reprezentant Slovenska, ale je to čiastočne odčinené tým, že prof. Roman Joch sa narodil na Slovensku (v Banskej Bystrici), bol blízkym priateľom americko-slovenského filozofa-publicistu Michala Nováka a pod jeho vplyvom konvertoval. Je profesorom politickej ideológie na Vysokej škole ekonomickej v Prahe. V roku 2005 sa stal predmetom neželanej pozornosti, zo strany sekulárnych médií. Zazlievali mu, že v nekrológu nad smrťou pápeža Jána Pavla II. napísal: „I když dobrý člověk může žít - a pak být i spasen - v mnoha náboženských společenstvích, i když hodně Boží Pravdy je v mnohých z nich, celá Pravda neshmáhaná s omyly je jen v Církvi katolické. Proto to nejlepší, co člověk může udělat, je stát se katolíkem." (Perspektivy, 26. 4. 2005)

Parižsky Ohlas je výzvou umlčaným, mlčiacim a ustrašeným, aby sa osmelili a prehovorili. Je povzbudzujúcim hlasom adresovaným tým, čo váhajú a tápu v neistotách, aby im ukázal únik zo slepej uličky. A v rovnakej miere je aj výkrikom do noci, aby prebudil z letargického spánku k činnosti lenivých, pohodlných a ľahostajných.

Daj, Bože, aby Ohlas neostal len historickou kuriozitou, „hlasom volajúceho na púšti“, ale aby sa dotkol každého Európana, ktorému budúcnosť Európy leží na srdci!

FRANTIŠEK VNUK

JÁN GREŠÁK

AFORIZMY

Svoju prácu miloval aj napriek tomu, že neprinášala nijaký osoh.

Parlament je najväčšia legálna skládka politického odpadu.

Klamár najlepšie vie, kde sa ukrýva pravda.

Každý pribrzdený si myslí, že je záchrannou brzdou.

Najradšej zachraňoval tých, čo sa topili v peniazoch.

Aj veľký počet bohov môže byť príčinou zla.

Neveril v posmrtné peklo. Dokázal ho urobiť aj na zemi.

Opus tretieho tisícročia: Zapredaná nevesta.

Najúčinnejšou balneologickou terapiou mu bolo morálne bahno.

Aj keď vlastnil telefónnu ústredňu, nikdy sa nedovolal pravdy.

Černová 29. októbra (TK KBS) Na spomienkovej slávnosti v Černovej pri príležitosti 110. výročia černojskej tragédie sa veriacim v sobotu 28. októbra v homílii prihovori sekretár Kongregácie pre východné cirkvi arcibiskup Cyril Vasil'. Homíliu prinášame v plnom znení.

TK KBS informoval
Jozef Trstenský

Černovská tragédia je súčasťou kolektívnej pamäti a dejín Slovenska. Na tomto vyhlásení by sa zhodli, zhodujú a zhodnú pravdepodobne všetci. Za 110 rokov, ktoré uplynulo od onoho osudného nedeľného rána 27. októbra 1907, sa však interpretácie a hodnotenia jej dôvodov, priebehu, dozvukov a významu striedali, menili, protirečili a dopĺňali. Nestranný pozorovateľ dnes môže registrovať celú škálu prístupov, prelínajúcich sa:

- cez hrôzu a bezprostredný šok a bolesť zo zničených ľudských životov;
- cez slzy vdov, matiek, otcov, sirôt;
- ale aj cez úradného šimľa súdnej mašinerie, ktorá zhodila vinu na dedičanov a tak uväznením štyridsiatich rodákov a príbuzných obetí pridala k černojskej tragédii, justičnú frašku;

- cez interpretáciu masakry ako výsledku diskriminačnej uhorskej národnostnej politiky, interpretáciu, ktorá sa vďaka mediálnej publicite stala známou aj v zahraničí, cez jej povýšenie na symbol boja slovenského národa za samostatnosť, ale i cez ostýchavé zahmlievanie tejto skutočnosti v časoch, keď sa idea slovenskej samostatnosti a štátnosti považovala za tabu s nebezpečnou kléfošistickou nálepkou, cez jej vymazávanie z učebníc v časoch socializmu, v časoch, keď bolo nebezpečné pripomínať si, že slovenský proletariát, medzi ktorý chudobní Černojsčania bezpochyby patrili, mal taký vzťah ku svojmu kňazovi a rodákovi Andrejovi Hlinkovi a k svojmu kostolu, že zaň riskoval život a prelieval krv, cez tzv. demýtizáciu, ktorá zdôrazňuje, že žandárske strielanie do davu nie je smutnou miestnou výsadou, a že podobné, ba aj krvavejšie udalosti neboli až takou raritou a odohrali sa aj inde, pred i po Černovej, ale i cez snahy o marginalizáciu masakry poukazujúc na jej neporovnateľnosť s miliónovými obeťami svetových vojen, totalitných režimov i ďalších konfliktov, cez prípadné pokusy o privatizáciu Černovej na bezprostredné politické účely, nech by už prichádzali z ktorejkoľvek strany a farby – bielo, modro, červeno, zeleno, hnedo, dúhovo, strakatého politického spektra, cez príležitostné konšpiračné teórie a pokusy o rozduchovanie etnickej, či politickej neznášanlivosti... a takto by sme mohli pokračovať i cez možné ďalšie interpretácie.

Dnes je možné skúmať Černovskú drámu v čo najobjektívnejšom svetle, ako historickú udalosť - a to je práca historikov. Pre jej bezprostredných účastníkov už dávno pominuli časy akýchkoľvek svetských súdov. Dnes už každý z nich spoznal a nevyhnutne aj prijal pravdu o tom, čo sa vtedy stalo - a to vo svetle Božej pravdy a neomylnnej spravodlivosti, vo chvíli, keď zostal pred najspravodlivejším Božím súdom. Dnes, v tomto tak drahom vykúpenom černojskom chráme, sa schádzame na modlitbu, sprítomňujeme Kristovu obeť, skladáme pod Kristov kríž životy zabitých i životy vykonávateľov i vinníkov zabíjania, nech už by bol akýkoľvek stupeň ich zodpovednosti. Dnes sa tu modlíme za večnú spásu všetkých nesmrteľných

Homília arcibiskupa Cyrila Vasil'a

k 110. výročiu černojskej tragédie

duší. Každý človek, každá ľudská bytosť je totiž cenná v Božom pláne spásy.

Kristova krv preliata na kríži, sprítomnená tu v Eucharistii, obmýva celé ľudstvo, na Kristovej obeť je účastný verný apoštol stojaci pri Ježišovej Sedembolestnej Matke, ale aj lotor zomierajúci za svoje zločiny a pritom predbiehajúci nás do raja, stotník veliaci Kristovej poprave, ba aj tí, ktorí Krista zradili, odsúdili, pribili na kríž, ktorí sa mu v hodine jeho smrti, uprostred jeho múk vysmievali a rúhajú. Aj za nich sa Kristus - vtedy i dnes - modlí:

„Otče, odpusť im, lebo nevedia čo robia!“ (Lk 23, 34).

Naša dnešná liturgická i spoločenská spomienka na Černovskú tragédiu, popri všetkých možnostiach a už spomenutých interpretáciách sa nesie v prvom rade v duchu vzdania úcty zabitým, v modlitbe za zosnulých. Je akoby symbolické, že táto spomienka sa uskutočňuje len niekoľko dní pre dťm, ako si na celom Slovensku budeme pripomínať pamiatku našich zosnulých, keď budeme navštevovať cintoríny, zažinať sviece na ich hrobch. Ak sme veriaci, budeme tak konať vo viere v Kristove slová: "Ja som vzkriesenie a život. Kto verí vo mňa, bude žiť, aj keď umrie. A nik, kto žije a verí vo mňa, neumrie naveky." (Jn 11, 25-26).

Ale aj tí, ktorí nezdieľajú kresťanskú vieru vo večný život a vo vzkriesenie, ktorí nedokážu naozaj s vierou, prekonávajúcou zármutočnosť odľúčenia, povedať o svojom milovanom zosnulom, "viem, že vstane v posledný deň pri vzkriesení" (Jn 11,24), aj tí sa počas najbližších dní chvíľku sústredia v pietnej spomienke, s pokorou si pripomenú pomínutelnosť ľudského života a vedomie toho, že pred majestátnosťou smrti sme si všetci rovni.

Dôstojnosť človeka vyžaduje aby bola s úctou vnímaná aj jeho smrť, nech by bola akákoľvek, a rovnako aby bola rešpektovaná aj možnosť dôstojného pochovania tela, keďže toto - okrem iného - umožňuje potom zastať v tichej spomienke, či modlitbe nad jeho hrobom.

Úcta k mŕtvemu telu, nech by to bolo aj telo nepriateľa, je znakom ľudskosti kým na druhej strane, zneuctovanie mŕtvov, bolo vždy znakom barbarstva. Žiaľ, ani toto vše-

ľudské, hoc akokoľvek sekulárne a teda nie náboženské konštatovanie, sa nejaví ako dostatočne silné a záväzné na to, aby sme podľa neho aj konali vo všetkých situáciách.

Ale aj tu je možná cesta nápravy. Nie náhodou aj starý grécky epos Ílias končí príbehom o súboji medzi Achilom a Hektorom, a o tom, ako víťazný Achilles sa kruto a divoko vyvršíl na mŕtvom tele protivníka, ale ako nakoniec, na prosbu Hektorovho otca Priama, odovzdal telo príbuzným na dôstojné pochovanie.

Od čias rímskeho práva existujú pravidlá, písané i nepísané, o narábaní s mŕtvym telom, nech by to už bolo telo zločince, neznámeho, alebo blízkej osoby. Prznenie mŕtvov a odmietnutie pochovania bolo v starom Ríme vyhradené len pre osobitné zločiny, ale aj v takých prípadoch pietas vyžadovala, ba chválila zhovievavosť zákonodarcu a vládcu, ktorý odovzdal telo príbuzným na dôstojný pohreb. Ani Pilát neodmietol vydať Jozefovi Arimatejskému na pochovanie mŕtve Ježišovo telo.

A pritom dodnes vidíme, ako sa pri revolúciách k fyzickej likvidácii kedysi milovaného a obávaného vodcu pridáva aj zhanobenie jeho mŕtvol, či snaha zničiť a zatajiť mŕtve telo. Príkladov je veľa. Pred takmer sto rokmi, bolševickí revolucionári nezabili len ruského cára, ale aj celú jeho rodinu a služobníctvo, ale ani to im nestačilo, snažili sa aj spáliť, zničiť a zatajiť mŕtvol, aby ich nikto nemohol nájsť a pochovať. Na konci II. svetovej vojny talianski partizáni zavraždili Mussoliniho a jeho spoločníkov a ich mŕtvolu najprv predhodili rozžúrenému davu, aby sa na nich vyvršíl a potom ich dolu hlavou zavesili na benzínovú pumpu v centre Milána. Až na naliehanie milánskeho arcibiskupa blahoslaveného Idelfonsa Schustera bol urobený koniec tomuto tragickému divadlu.

Vešanie Saddáma Husajna sme si mohli pozrieť v priamom prenose a zohavené, zmasakrované telo Kaddáfího, vystavené v mraziarskom boxe, sa objavilo na všetkých kanáloch medzinárodných televízií a bolo akosi čerešničkou na torte arabskej jari upečené s pomocou stíhačiek našich západných spojencov. Isteže, povieme

si, že v citovaných prípadoch väčšinou šlo o diktátorov a v podstate teda možno aj zločincov, ale aj tak, faktom ostáva, že ich mŕtvym telám bola odmietnutá pieta a tento skutok hanobí ani nie tak mŕtvolu, ako jej przniteľa.

Ale vráťme sa na Slovensko, vráťme sa do Černovej.

Po onej nedeľnej streľbe bol v stredu 30. októbra 1907 skupinový pohreb zabitých. Kňaz poverený pohrebom, pán kaplán Oravec, po rokoch spomínal: „Černová bola preplnená vojskom a žandarmi. Černojsci ma s plačom vítajú a odprevádzajú do ulice, ktorá vedie k cintorínu. Tam stála stodola. V nej pitvali postrieľaných. Tam museli všetkých doniesť.“ Jeden roľník sa kaplánovi postážoval, že mŕtvych hádzu nahých do truhel. „Hneď som šiel k pánom a prosil, aby mŕtvy dali po pitve riadne obliecť, aby ten ubitý ľud neroztrpčovali ešte i takto. Všetkých potom na moje prosby riadne poobliekali.“ (<https://www.tyzen.sk/casopis/1185/sto-rokov-cernovej/>)

Aj mŕtvemu ľudskému telu patrí dôstojnosť. Vtedajšia vrchnosť kaplánovej prosbe o dôstojné zaobchádzanie s mŕtvami a o ich pochovanie, vyhovel. Odvtedy už prešlo viac ako storočie. Telá černojských obetí odpočívajú v pokoji a o chvíľu sa pôjdeme pomodliť na ich hrob. Nie všetky telá mŕtvych ale odpočívajú v pokoji. A aj o nich je potrebné hovoriť, aj za nich je potrebné zdvihnúť hlas, ako to urobil kaplán Oravec za mŕtvych Černojscov.

Ako môžeme ostať ľahostajní, tváriť sa, že sa nič nedeje a mlčať, keď vidíme, že dnes, 110 rokov po Černovej, sa aj v hlavnom meste našej republiky, v Bratislave, ešte stále točí medzinárodný biznis, ktorý má zjavne dosť organizátorov i záujemcov, biznis zarábajúci na vystavovaní mŕtvych, rozporcovaných a inak preparovaných ľudských tiel. V susedných, a to pritom vraj liberálnejších, Čechách už miestne vrchnosti vyhovelí protestom a požiadavke zdravého rozumu proti tejto neucte k človeku a do budúcnosti zakázali podobné organizované perverzie. Na Slovensku sa tak doteraz nestalo, ba celkom môžeme očakávať, že aj túto kritiku niekto rozhorčene označí

za spiatocnicke klerikálne obmedzovanie slobody prejavu protiviace sa pokroku a možno aj vedeckému skúmaniu.

Čo by asi na to povedal nám všetkým kaplán Oravec, ktorý pochovával zabitých Černojsčanov? Ako by sa asi prihováral terajším vrchnostiam dnes, keby si pozrel, ako je naše hlavné mesto oblepené pozvánkami na výstavu v Inchebe, ako je dnes publikum pozývané prísť sa pozrieť na vystavené, groteskne naaranžované mŕtve telá ľudí?! Nevie, čo by povedal, ako by argumentoval. Černojskí mŕtvi majú mená vytesané do kameňa. My identitu ľudí, ktorých telá boli zmenené na putujúce exponáty, dodnes nepoznáme, aj keď je všeobecne rozšírené záväzné a nevyvrátené podozrenie, že sú to pravdepodobne obeť komunistického režimu, ktorý ich pripravil nielen o slobodu, o život, o vlastné meno, ale i o posmrtnú dôstojnosť. (<https://svet.sme.sk/c/20641988/kanadsky-pravnik-v-inchebe-vystavuju-zavrazdenych-vazn-ov-svedomia.html?ref=av-left>)

Ale čo tam po tom, lákavý letáček aj na internete ohlasuje: „ľudské telá ako ste ich ešte nevideli. Rodinné vstupné 31 € v pondelok až piatok, 36 € cez víkendy, pre školské kolektívy s viac ako desiatimi deťmi len 8, respektíve 10 € a pedagogický sprievod zdarma“. Mediálnymi partnermi výstavy sú - no dobre - Markíza, teda neviem či aj nejakým priamym prenosom, alebo len tak, z princípu, a keďže taká výstava mŕtvov je iste zábavná, je very funny, tak ju podporuje Fun Rádio, ale - čuduj sa svete - dokonca aj Učiteľské noviny. To asi kvôli tej zľave pre pedagogický sprievod. A slovenský konzument si povie: „No nekúpiš to?“ Ta ne? Veď kedy bude mať zasa možnosť vidieť zblízka nejakého človeka zadržaného z kože? Akurát, trochu človeka šťve, že na výstave je zakázané vodiť si tam zvieratá, fajčiť a konzumovať jedlá a nápoje. To sú mi teda obmedzenia - prečo si tam nemôžem urobiť piknik v spoločnosti môjho havinka?!

Kto má väčšiu vinu na tejto strate citlivosti a súdnosti - ideátor tejto chorej myšlienky, biznismen, ktorý na nej zarába, organizátor výstavy, mediálni podporovatelia, či zvedavý návštevník platiaci lístok na toto, náučne sa tváriace, perverzné divadlo? To nech rozsúdi vševediaci a spravodlivý Pán Boh, keď už mlčí zdravý rozum aj svetské súdy. Dokedy však budeme tolerovať toto novoveké barbarstvo? Obávam sa, že aj tu platí logika onoho orientálneho predavača na blšiaku, ktorý kritiku, že dokedy tu bude predávať tie šmejdy, trefne odpingoval naspäť s už klasickou hláskou: "kým vy kupovať, my pľedovať".

Nuž ale dobre, nepatrí sa pri dnešnej pietnej slávnosti kritizovať, nebudaj ironizovať, či vyťahovať smutné stránky nášho spôsobu života. V súvislosti s myšlienkou o úcte k človeku, aj o úcte k jeho telu po smrti, máme našťastie aj u nás na Slovensku, aj nejaké pozitívne skúsenosti a správy, o ktorých je tiež dobré vedieť a ktoré je dobré pripomenúť.

Vo februári tohto roku som slávil svätú omšu v malej stredoslovenskej dedinke Nevoľné pri Kremnici, kde pred piatimi rokmi bol postavený prvý pomník s cintorínom pre nenarodené deti na Slovensku. Nie každý zdravotník alebo rodič totiž vie, že po poslednej právnej úprave z roku 2011 má ktorýkoľvek z rodičov právo požiadať nemocnicu o vydanie potrateného alebo predčasne odňatého ľudského plodu na jeho pochovanie.

(Pokračovanie na 8. strane)

TEODOR KRIŽKA

Hudba

Takého miesta niet už na zemi,
kde nenastúpi večer a noc po dni.
Nemusíš prísť, aj celkom vzdialený
smieš mi byť bližší ako moji rodní.

Nenos nič, iba sedemstrunnú tíš
napnutú medzi štyri hrany križa,
len pokoj nebies na viečkach, keď spíš
a nebesá sa vtedy ku mne blížia.

Ak si môj priateľ, želanie mi splň,
buď môj sluch, buď mi chýbajúca noha,
vezmi ma za ruku a dotkni sa ňou strún,
nech cítim chvenie v samom srdci Boha.

Pavlovi Straussovi

Mnoho je tých, čo múdro hovoria
a dobre je si s nimi vypiť kávu
a spoločne prejsť hradné nádvorie
či chvíľu postáť na okraji splavu.

Krásne je, keď ťa prídu potešiť
v hodine smútku, prinesú ti kvety –
ako hlas, ktorý stúpa do mešít,
zrazu však každý taký cudzí je ti.

Sú však aj takí, čo sa nedotknú,
nepřivnú ťa vôbec do náručia,
na dverách nezvoní, no vojdú dnu,
sahnú si k tebe a len s tebou mlčia.

Na snímke Mstislav Rostropovič a Mark Chagall, Paríž 1969

Zbožného, svätého človeka si často nevedoť predstavujeme ako trochu cintľavého trpčička, ktorý sa kričí v kúte, hľadá do neba a horko-ťažko vládze uniesť modlitebnú knižku. Takáto predstava nielen odporuje prirodzenosti človeka – veď aj milosť Božia predpokladá prirodzenosť, gratia supponit naturam – i tomu, ako reálne vyzerali katolícke osobnosti našich slovenských i univerzálnych dejín, ale tí, ktorí ju dnes priamo či nepriamo šíria, nechcú iné, ako katolíkov odzbrojiť, založiť im okovy na ústa i na ruky a ich vieru zredukovať na bezzubé a pre kniežatá tohto sveta neškodné ploché moralizátorstvo ľahostajné voči biedam sveta a neschopné odvahy k myšlienke, skutku a svedectvu. Teda na katolicizmus, na ktorého adresu veľký pápež Pius XII.

EMÍLIA HRABOVEC

Niekoľko úvah na margo knižky

Živého ma nedostanete!

Spomienky Františka Revesa

v roku 1946, v čase, keď Európa čelila vážnym výzvam, ktoré v mnohých vyvolávali úzkosť a strach, povedal:

Ak je dnes niečo, čo nám má naháňať strach, je to iba strach sám. Nieto horšieho radcu... Strach, hanbiaci sa sám za seba, sa skveje iba schopnosťou skrývať svoju tvár. Preto sa raz klamlivo zahľadá do domnejšej lásky k utláčaným... inokedy sa zase kryje pláštikom údajnej kresťanskej opatrnosti, a pod touto zámienkou zostáva nemý, keď by ho povinnosť mala nútiť, aby bohatým a mocným nebojácne kričal Non licet!

František Reves, ktorého zápisky vďaka iniciatíve zostavovateľa Imricha Tótha po dlhých desaťročiach konečne uzreli svetlo sveta, bol pravým opakom takéhoto neživého, bezzubého, opatrnickeho katolíka. Bol človekom z mäsa a kostí, s drobnými ľudskými slabosťami ako tuhá láska k silnému tabaku, ktoré ho robia človeku blízkym a sympatickým, ale v prvom rade človekom odvahy, statočnosti, pevného charakteru, neobyčajnej organizačnej schopnosti a empatie (alebo "šiesteho zmyslu", ako ho sám žartovne nazýval), jazykovej zdatnosti, fyzickej i mentálnej pohyblivosti, kňazskej i ľudskej vyzretosti, s jasným chápaním kňazstva ako služby, ktorý neváhal vziať na svoje široké plecia aj zodpovednosť za druhých, mužom "so železnými nervami", ako sa vyjadril Dominik Hrušovský, ktorý ani v ohrození života nestrácal rozvahy, duchapřitomnosť a improvizačný talent, s vrodenu schopnosťou nachádzať riešenia aj v najzložitejších situáciách, v ktorých si už ostatní nevedeli rady, s humorom na okraji sebaironie, ktorá je výsadou inteligentných a silných, a zároveň s hlbokou, priam detinskou vierou a oddanosťou Bohu a dôverou v prozreteľnosť ochranu jeho Matky, človek, pod ktorého pevnou fyzickou schránkou sa skrývalo citlivé, mäkké slovenské srdce, ktoré sa ani v chlapčom veku nehanbilo za slzu vyronenú z dojatia či nad krivdou biednych, ani za horúcu lásku k svojmu slovenskému národu. Dominik Hrušovský, v rokoch 1962-1966 jeho spolubrat na Slovenskej katolíckej misii v Paríži neskôr, ako biskup pre Slovákov v zahraničí, jeho predstavený, si vo svojich zatiaľ nevydaných memoároch na Revesa zaspomínal slovami: "Všetky horúce gaštany nám z ohňa fahal. On skutočne chápal kňazstvo ako službu...

keď sme potrebovali riešiť nejaký ťažký problém alebo rozuzlovať zložitú situáciu, on si iba zapálil cigaretu, porozmýšľal troška, povedal dva-tri vtipy a šiel robiť." A na inom mieste: "Tam [na slovenských hraniciach z rakúskej strany, EH] som videl, ako sa Ferko Reves rozplakal. On totiž organizoval tieto nebezpečné prechody, pričom riskoval vlastný život. Vidieť tvrdého a odvážneho človeka plakať, to je hlboký a nezabudnuteľný zážitok. To je slovenské srdce."

Životné osudy Františka Revesa sú v mnohom stelesnením osudov jednej či dvoch slovenských generácií, ktorým prišlo žiť v 20. storočí, zdieľať osudy národa s ich radostnými chvíľami i hodinami ťažkých skúšok. Tak ako veľká väčšina vtedajších Slovákov, aj Reves pochádzal z chudobnej, početnej ka-

často aj ich holý život.

Revesove zápisky týchto hviezdnych rokov 1950-1952 sa čítajú napínavejšie ako dobrodružný román či hollywoodsky akčný film: Keď ho eštebáci prišli do Šaštína zatknúť, zoskočil zo strechy, vyvalil dvere priamo do tváre ozbrojencov a s postrelenou, krváčajúcou nohou utiekol do poľí, inokedy zase unikol zatknutiu skokom z idúceho vlaku, dlhé mesiace žil v ilegality, pod cudzím menom a v prestrojení sedel na súdnom procese s Titusom Zemanom, na ktorom ho „in absentiam" spomínali ako jedného z hlavných vinníkov, aby napokon šťastne unikol cez rieku Moravu na druhú stranu prísne stráženej hranice, prešiel nástrahami sovietskej zóny v Rakúsku a dostal sa na slobodu. Reves, muž činu, sa nedal zaskočiť a zastrašiť situáciou

toľickej sedliackej rodiny a od malička bol privyknutý na ťažkú prácu, skromný život a zodpovednosť, aké by mladého človeka dneška beznádejne presahovali.

Ako chlapec vstúpil do Saleziánskej spoločnosti, ktorá vtedy zažívala na Slovensku najväčší rozkvet, teologické štúdiá absolvoval v Taliansku, kde koncom tridsiatych a v štyridsiatych rokoch minulého storočia študoval viac slovenských bohoslovcov, ako za celé dovtedajšie slovenské dejiny dokopy, a po kňazskej vysviacke, ktorú prijal v Turíne v roku 1942, sa vrátil na Slovensko, aby pôsobil v pastoračii, ale zároveň pokračoval v štúdiách jazykov na univerzite, ktorá sa vtedy smela nazývať Slovenskou, aby si získal odbornú kvalifikáciu stredoškolského učiteľa. Skôr však, než ju mohol začať naplňať, prišiel rok 1945 a z vôle veľmocí obnovenie Československa s politickým režimom, ktorý pod fasádou „ľudovodemokratickej" nálepky už zavádzal prvky sovietskeho systému, komunistom prenechával rozhodujúce mocenské páky, značný počet obyvateľstva pozbavil základných práv a na Slovensku zaviedol tvrdé protikatolícke a protislovenské opatrenia vrátane postátnenia katolíckeho školstva. Ako učiteľ preto Reves nastúpil už na štátne gymnázium do Michaloviec. Ďalší úder prišiel v roku 1949, keď komunistický režim zatvoril saleziánsky dom v Michalovciach a odstránil saleziánskych učiteľov z gymnázia. Vďaka prozreteľnostnej okolnosti, že následne pôsobil vo farskej pastoračii, sa zachránil pred internovaním počas likvidácie kláštorov v apríli 1950 a mohol sa pustiť do najriskynejšieho diela svojho života, do organizácie tajných prechodov cez hranice do Rakúska. Spolupracoval pri tom so spolubratmi Ernestom Macákom, Titusom Zemanom a Štefanom Faberom, on sám však preberal tie najnebezpečnejšie úlohy nadväzovania kontaktov, hľadania prevádzačov a úkrytov, organizácie stretnutí. Dovedna sa zásadným spôsobom podieľal na príprave a realizácii deviatich výprav, vďaka ktorým sa zachránilo vyše sto ľudí, saleziánskych bohoslovcov, ktorí túžili ukončiť si teologické vzdelanie a prijať kňazskú vysviacku, ale aj početných kňazov a laikov, ktorým na Slovensku hrozilo zatknutie, mučenie, ba v ohrození bol

predtým nepredstaviteľného prenasledovania, na ktorú Cirkev na Slovensku nebola pripravená, ale prakticky naplňal zásadu, že človek sa má sice zveriť do Božích rúk, ale zároveň všetkými silami konať to, čo sám dokáže, teda zásadu, ktorú stará slovenská ľudová múdrosť vyjadruje slovami: Pomôž si človeče, pomôže Ti Pán Boh. A Pán Boh naozaj pomohol, Reves vykonal obrovské dielo a komunistická moc ho živého nikdy nedostala: ani na Slovensku, ani v cudzine, kde ho pražský komunistický režim, ktorý v slovenskej emigrácii videl nielen ideologického protivníka, ale predovšetkým existenčné ohrozenie "československej identity" a na nej postaveného československého štátu, obklopil armádou všakovských kopovov a agentov, ktorí svojich živiteľov zásobovali nielen tonami zlomyseľných lží, ale nešťitilisa ani hrubých intríg, ktoré učene nazývame spravodajskými hrami, atentátov či únosov.

Revesova odvaha a statočnosť sa pretavila do veľkolepých a fascinujúcich príbehov mužov (a hŕstky žien), ktorým pomohol dostať sa na druhú stranu železnej opony a ktorí tam vytvorili veľké dielo. Azda najsilnejšia skupina kňazov z Revesom (spolu)organizovaných výprav pôsobila v slovensko-rímskom prostredí. Tu začal svoju exilnú púť Anton Botek, nadaný organizátor cirkevného života, katolícky novinár, kňaz s hlbokou sociálnou citlivosťou a prvý vedúci Slovenského katolíckeho ústredia v Ríme, ktoré koordinovalo duchovnú službu pre slovenských utečencov, oboznamovalo verejnosť so situáciou Cirkvi na Slovensku, zastupovalo Slovákov na rôznych medzinárodných katolíckych podujatiach a začalo vydávať časopis Hlasy z Ríma, ktorý sa stal čoskoro spojivom Slovákov po celom svete. Botek bol prvý slovenský zástupca v Najvyššej rade pre emigráciu pri Konzistoriálnej kongregácii, i prvý slovenský zástupca vo Výbore pre štúdium Mlčiacej cirkvi (Comitato di studi per la Chiesa del silenzio), ktorý založil pápež Pius XII. v roku 1954 s cieľom študovať fenomén komunizmu a problémy perzekvovanej Katolíckej cirkvi v komunistických štátoch. Tieto strohé údaje však nevyjadrujú, s akými ťažkosťami sa museli Botek, Štefan Náhalka a ďalší slovenskí kňazi-utečenci vtedy v Ríme boríť.

(Pokračovanie na 9. strane)

MICHAIL DRONOV (nar. 1980 v Moskve) je ruský historik, kandidát historických vied, vedecký pracovník Inštitútu slovanských štúdií Ruskej akadémie vied, odborník v oblasti karpatských Rusínov. Absolvoval v rokoch 1997-2002 Moskovskú štátnu stavebnú univerzitu a v rokoch 2002-2007 odbor archívniectvo a pomocné vedy historické na Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity. Ovláda slovenský jazyk, venuje sa spoločensko-historickým témam z konzervatívnych pozícií.

- Už na samom začiatku nášho rozhovoru sa človek dostáva do rozpakov, ako nazvať vašu špecializáciu. Rusinista? Rusinológ? Odborný záujem výlučne o rusínsky národ je totiž taký zriedkavý, až nie jasné, ako pomenovať špecialistu v tejto oblasti.

MICHAIL DRONOV: - Správnejšia sa mi zdá forma „rusinista“. Na Ukrajine je populárne neutrálnejšie označenie „karpatoznavec“, „karpatoved“ – „karpatista“. Tí, pre ktorých Rusíni predstavujú samostatnú jednotku medzi slovanskými národmi, uprednostňujú označenie „rusinista“, a tí, ktorí zastávajú za socializmu rozšírený názor, že Rusíni predstavujú časť ukrajinského národa, sa prikláňajú k označeniu „karpatista“. Hoci i tam nájdeme sémantické rozdiely.

- Ako ste sa dostali práve k rusinistike?

MICHAIL DRONOV: - V Rusku je rusinistov v čistej forme naozaj nemnoho. Rusínskymi témami sa donedávna zaoberali ľudia, ktorých základnou špecializáciou bola napríklad slovakistika, polonistika, hungaristika či bohemistika – nielen v jazykovom, no aj v historickom zmysle. Až v poslednom čase sa objavuje generácia, pre ktorú predstavuje bázový záujem práve rusínsky jazyk, kultúra či dejiny. Veľké národy obkolesujúce Rusínov sú pre nich už poľom nepovinného záujmu.

K Rusínom ma nasmerovali moje východoslovanské korene. Považujem sa za Rusa, väčšia časť mojich predkov pochádzala zo stredného Ruska a z Povolžia. Moji prastarí rodičia, rodičia mojej starej mamy narodené na Ďalekom Východe, však pochádzali z rôznych oblastí Černigovskej gubernie. Prastarý otec ako „Chochoľ“ rozprával jedným, a prastará mama ako „Litvínka“, teda Bieloruska, rozprávala druhým dialektom. Zaujímam sa o východné slovanstvo všeobecne, rusínska tematika ma oslovila ako pätnásťročného, keď som v knižnici naďabíl na predrevolučnú mnohozvážkovú encyklopédiu Brockhauza a Efrona (štátna encyklopédia Ruského impéria, ruská obdoba Encyclopaedia Britannica, pozn. red.). Zaujímali ma tam heslá ako „juhoruská literatúra“, „haličko-ruské literárno-spoločenské hnutie“, či „Uhorská Rus“, kde sa spomínala zahraničná Rus. Ako dieťa, ktoré prežilo prvých jedenásť rokov života v ZSSR, som vtedy silno prežíval onen prienik patriotizmu, lásky k ruským počiatkom, a príťažlivosti čohosi cudzozemského. Rusíni teda pre mňa predstavovali čosi „rodné“, a zároveň element Európy, ktorú som si zamiloval od detstva. Z tohto záujmu sa teda stal môj koníček, a v priebehu rokov i profesia. V deväťdesiatych rokoch som sa skontaktoval s ľuďmi podobného zamerania v Moskve, viedol som i korešpondenciu s rusínskymi zahraničnými dejateľmi.

- Spomínali ste vašu starú mamu, ktorá sa narodila na Ďalekom Východe. Pre slovenského človeka sú podobné realie nepredstaviteľné – obyvateľ Ruska môže mať predkov z najrôznejších oblastí, vzdialených od seba tisíce kilometrov.

MICHAIL DRONOV: - Sám sa veľmi rád pýtam ľudí v Moskve na ich pôvod. Za celý život som stretol len nemnoho ľudí, ktorí by boli z oboch strán potomkami pôvodného obyvateľstva Moskvy. Je však smutné, že človek z veľkomesta akoby nepatrí nikam – ak navštívím niektorú z gubernií mojich predkov, vždy budem pre miestnych iba Moskovčan. Utešujem sa však tým, že Moskva je naše národné centrum, preto je logické, že sa tu usídľuje tak mnoho prisťahovalcov zo všetkých oblastí ruského priestoru. Nie som teda Moskovčan, ktorý by pociťoval nostalgiu v kupeckých uličkách starej

Moskvy, pretože ani na jednom z tunajších cintorínov neležia hroby mojich predkov.

- Ste absolventom archívniectva a pomocných vied historických Prešovskej univerzity. Prečo ste sa rozhodli študovať práve na Slovensku?

MICHAIL DRONOV: - Na Slovensko som prišiel už v relatívne dospelom veku – predtým som podľa rodinnej tradície ukončil Moskovskú štátnu stavebnú univerzitu. S danou profesiou som sa však nestotožnil. Som vďačný, že moji rodičia to pochopili. Keď som opustil brány stavebnej univerzity, viac som sa technikou nezaoberal.

Navštevoval som v Moskve kurzy slovenského jazyka, ešte ako študent stavebníctva som cestoval po rusínskych regiónoch. Keď som neskôr rozmýšľal, kde by som mohol rusínsku tematiku študovať, do úvahy prichádzali mestá:

na strednom Slovensku či v Bratislave. Slovensko mi však prinieslo veľkú skúsenosť, ovplyvnilo ma. Svoj život často rozdeľujem na „doslovenské“ a „postslovenské“ obdobie. Aj kvôli vlastnej mladosti považujem roky strávené na Slovensku za najkrajšie v mojom živote. Všetko pre mňa bolo zaujímavé. Keď sa totiž človek nachádza v cudzom, hoci blízkom prostredí, začne si lepšie uvedomovať sám seba, svoju vlastnú kultúru. Nehovoriac o osobitostiach východného Slovenska, ktoré je veľmi zaujímavým a rozmanitým regiónom. Fascinovalo ma, ako sa dá podľa folklóru či črt tvári odhadnúť župa, z akej človek pochádza. Vyhľadával som najmä Rusínov, ale stretával som ľudí z najrôznejších regiónov i národností – Goralov, Maďarov, karpatských Nemcov, Židov... Navštevoval som hodiny rusínskeho jazyka a kultúry v Ústave národnostných štúdií

- Ako vás v tej dobe Slováci prijímali?

MICHAIL DRONOV: - Slováci sú veľmi taktický, diplomatický národ. Preto je ťažké hneď pochopiť, čo si vlastne o človeku myslia. No po čase som si vytvoril svoj obraz. Ľudia ma prijímali ústretovo. Bol som v roli, keď som zastupoval celý svoj národ, pretože pre mnohých ľudí som bol jediným Rusom, s akým prišli do styku.

Napriek krásnej skúsenosti si však Slovákov neidealizujem a aj po piatich rokoch štúdia na Slovensku priznávam, že existuje niečo, čo som v slovenskej mentalite nepochopil. V niečom sme si so Slovákami veľmi podobní, v niečom odlišní. Nechcem však nijaké ľudské vlastnosti výlučne spájať s etnickým pôvodom. S mnohými vlastnosťami, ktoré by som klasifikoval u druhých národov, sa napokon stretávam aj vo vlastnom národe.

Za rusínskou krásou

„Rusi sa majú čomu u Slovákov priučiť.“

Krakov, Nyíregyháza, Nový Sad alebo Prešov – v Ukrajine sa, žiaľ, rusinistika nevyučuje. Ako prvé som napriek všetkej láske a sympatii k Maďarsku musel štúdiom v tejto krajine vylúčiť, pretože nie je možné osvojiť si za krátku dobu maďarský jazyk. Vylúčil som i prekrásny Krakov kvôli mojim vtedajším predstavám o poľskej rusofóbií. Nový Sad je taktiež krásne, avšak geograficky pomerne nedostupné mesto, navyše Vojvodina nepredstavuje pôvodné teritórium Rusínov. A tak sa ako najlepšia možnosť javil Prešov, ktorý sa nachádza nie tak ďaleko od Užhorodu.

- V tomto ste tak trochu výnimkou, mladí Rusi si v hojnom počte vyberajú za miesto štúdií Českú republiku, o Slovensko neprejavujú taký záujem...

MICHAIL DRONOV: - Áno, ale mňa na Slovensko priviedol záujem o Rusínov. Preto som študoval v Prešove, a nie napríklad

a cudzích jazykov Prešovskej univerzity.

- Je teda pravda, že Rusi majú väčšinou o Slovensku len chabé znalosti?

MICHAIL DRONOV: - Bohužiaľ, je to skôr pravda. Slováci nie sú v Rusku dostatočne známi. Samozrejme, už podľa názvu je Rusom jasné, že ide o príbuzný slovanský národ, no tým sa ich znalosť končí. Často si pletú Slovensko so Slovinskom. Azda len v posledných rokoch sa aktívnejšie začal rozvíjať na Slovensku turizmus a mnoho Rusov navštívilo za turistickým cieľom konkrétne Slovensko. Je mi však ľúto, že Slovensko navštevujú často nie práve tí najlepší ruskí občania. Obávam sa, že keď ich počet bude narastať, pokazia ruské renomé na Slovensku. Čosi podobné nastalo už v Česku. V čase mojich štúdií predstavovalo akúsi raritu byť Rusom na východnom Slovensku.

- Môžete to špecifikovať?

MICHAIL DRONOV: - Zdá sa mi, že Slováci sú celkovo viac agrárny, dedinský národ, a preto je mnohé v mentalite Slovákov i slovenských Rusínov spojené so všeobecne ľudským roľníckym chytráctvom, ktoré je však prítomné i v ruskom prostredí. Slováci si väčšmi dávajú pozor na to, aby zachovali akési pozitívne rozpoloženie. Zriedka vyjadrujú svoju mienku priamo do očí, všetky otázky radšej riešia v skrytosti, aby neznepokojovali svojho spolubesedníka. V Rusku sú ľudia otvorenejší. My Rusi však máme v čom Slovákov doháňať, čo sa týka slušnosti – sme celkovo menej úctiví vo verejnom priestore. V Strednej Európe sú pozdravy, prejavy vďačnosti či ospravedlnenia samozrejmosťou, na rozdiel od mnohých situácií v Rusku.

- Ste členom organizácie Zjednotenie Rusínov...

MICHAIL DRONOV: - Áno, som členom jej vedenia. Je to ruská spoločenská organizácia zjednocujúca etnických Rusínov i priateľov rusínskej kultúry. Mnoho podkarpatských Rusínov sa totiž ešte za sovietskej éry presťahovalo do Ruska, kde dosiahlo nemalé úspechy, pociťujú však stále nostalgiu za svojou malou rodnou zemou. Okrem toho máme v Moskve aj Rusínov-Lemkov, ktorých predkovia žili na území dnešného Poľska.

- Zaoberáte sa zjednotením Rusínov aj v politickej rovine?

MICHAIL DRONOV: - Politická samostatnosť Rusínov predstavuje zložitý problém. Môže sa týkať jedine teritória Podkarpatskej Rusi, nie však oblastí obývaných Rusínmi na území druhých štátov. Napríklad po dlhodobom kontakte so slovenskými Rusínmi som si istý, že sú spokojní, že sa nachádzajú práve na území Slovenskej republiky a nechcú sa pripájať k inému štátnemu útvaru. Pri Zakarpatí musíme mať na pamäti osobitý status tohto regiónu v rôznych obdobiach 20. storočia. Dlhodobé ignorovanie tejto špecifickosti, rovnako ako špecifickosti rusínskeho etnika na Ukrajine, môže práve opätovne vyvolávať otázky nezávislosti Podkarpatskej Rusi.

- Dá sa teda hovoriť o jednote Rusínov?

MICHAIL DRONOV: - Otázka jednoty je vždy problematická. Rovnako by sme sa mohli pýtať, či sa Zemplínčan a Záhorský čítia byť jedným celkom, alebo ešte lepšie: či sa obyvateľ východného Slovenska identifikuje s moravskými Slovákami... Veď koľko rozdielov existuje už len medzi Rusmi, napríklad medzi terskými kozákmi z oblasti Kaukazu a medzi Pomormi

zo severného Ruska. Podobne je to teda i s Rusínmi. Rusínske národné hnutie dosahuje v posledných desaťročiach úspechy aj v diskusií o zjednotení rusínskeho národa, nemožno to však preceňovať. Na Slovensku počet Rusínov medzi sčítaniami obyvateľstva v rokoch 2001 a 2011 stúpol o 38%. Mnoho „Rusínov“ sa však ešte stotožňuje skôr so slovenskou identitou než s rusínskou. Problémy bývajú aj so samotným označením – na etnonymum „Rusín“ môžu pretendovať aj iné východoslovenské národy, preto sa začalo v posledných rokoch aktívne používať presnejšie označenie „Karpatorusín“. Kedysi etnonymum „Rusín“ označovalo obyvateľa východoslovenských oblastí vo všeobecnosti, veď dodnes sa napríklad po poľsky obyvateľ Bieloruska nazýva „Białorusin“.

Etnonymum „Rusín“ sa silne zafixovalo aj v prostredí rusínskej inteligencie 19. storočia, jeho propagátorom bol topolčský rodák Alexander Duchnovič. Zaznieva i v rusínskej hymnickej piesni „Ja Rusin byl, jesm i budu“...

Rusíni nestihli v 19. storočí rozvinúť vlastnú národnú ideológiu, keďže ich predstavitelia zastávali rôzne koncepcie. Často boli priaznivcami myšlienky jediného východoslovenského ruského národa. Obzvlášť po stretnutí s ruskou armádou pod velením generála Paskeviča roku 1849 po potlačení revolúcie v Uhorsku. V súčasnosti sa Rusíni z rôznych regiónov navzájom spoznávajú, hoci celý proces komplikuje aj neexistencia jednotného rusínskeho spisovného jazyka. Existujú idey spoločného rusínskeho koiné, čo však zostáva v rovine utópie. Stáva sa, že i Rusíni samotní nie sú spokojní s vlastným regionálnym štandardom svojho spisovného jazyka. Ja som sa počas štúdií na Slovensku učil rusínsky jazyk kodifikovaný roku 1995 pre Rusínov na Slovensku. Keď som sa však týmto jazykom pokúšal komunikovať v Užhorode, ľudia sa mi smiali, že som Moskovčan snažiaci sa o rozhovor v slovenčine. Miestni na Podkarpatskej Rusi totiž považujú rusínsky jazyk z územia Slovenska často za slovenčinu. Miestne obyvateľstvo neprichádza pravidelne do kontaktu so spisovným slovenským jazykom, častejšie ide skôr o kontakt s nositeľmi východoslovenských dialektov. Najšpecifickejšiu rusínčinu predstavuje jazyk Rusínov žijúcich v Srbsku a Chorvátsku. Títo Rusíni opustili Karpatský región pred 270 rokmi. V ich reči úplne pre-

vládajú východoslovenské, teda západoslovenské črty.

- Naznačovali ste problém rusínsko-ukrajinských vzťahov...

MICHAIL DRONOV: - Ide opäť o komplikovanú situáciu i systém označenia. Etnografi a jazykovedci 19. storočia zaraďovali východných Slovanov, ktorých dnes nazývame Rusínmi alebo presnejšie Karpatorusínmi, do maloruskej skupiny. Haličskí Lemkovia i takzvaní Uhrorosi boli považovaní za odnože tejto maloruskej skupiny. Na túto skutočnosť často poukazujú súčasní ukrajinskí nacionalisti, ktorí neuznávajú Rusínov ako samostatnú národnosť. Sami však zabúdajú na to, že práve títo Malorusi boli považovaní za časť široko chápaného všeobecnoruského, východoslovenského spoločenstva. Tu prichádza do hry aj otázka rusínskeho samourčenia. Lebo kto určil, aby sa všetci etnograficky rozmanití Malorusi automaticky premenili na Ukrajincov?! Pre rusínsku inteligenciu 19. storočia bolo jednoduchšie identifikovať sa s veľkým všeobecnoruským národom a so spisovným ruským jazykom, než s pre nich nepochopiteľným národom ukrajinským. Veľkú rolu tu zohrávalo aj samotné etnonymum. V 19. a najmä 20. storočí dochádza u ukrajinskej inteligencie k odmietnutiu etnonymu s koreňom „Rus-“, ktorý bol, naopak, veľmi dôležitý pre Rusínov. Rusíni sa teda nevedeli stotožniť s termínom Ukrajinec. Je známa výpoveď roľníkov z niektorých oblastí: „Nič sme neukradli... Akýže sme teda Ukrajinci?“. Zaujímavosťou je, že dnešní ukrajinskí nacionalisti radi používajú hybridné etnonymum „Rusín-Ukrajinec“ – tento trik však spôsobuje iba zbytočný zmatek.

- Ako by ste charakterizovali Rusínov z profesionálneho hľadiska?

MICHAIL DRONOV: - Ako kresťanov východného obradu. Práve táto príslušnosť k východnému obradu im pomohla zachovať si svoju osobitosť v inovereckom a inojazyčnom prostredí. V niektorých oblastiach je väčšina Rusínov pravoslávneho, v iných oblastiach, ako napríklad na Slovensku, je zas gréckokatolíckeho vierovyznania. Rozdelenie rusínskeho etnika na príslušníkov dvoch konfesií je smutným následkom politických opatrení. Najprv v 17. a 18. storočí sa všetci Rusíni, pôvodne pravoslávni, stali v dôsledku zásahu štátnej moci uniatmi, teda gréckokatolíckimi. Podobne

boli potom za socializmu Rusíni, ktorých väčšina zachovávala vernosť gréckokatolíckej cirkvi, násilne pravoslavizovaní. Teraz už obidve cirkvi spolu vychádzajú relatívne dobre, rusínsky národ však zostal nábožensky rozdelený. Avšak práve cirkevný obrad ho do istej miery spája.

Okrem toho, samozrejme, ako všade na svete, aj etnickí Rusíni sú dnes neveriaci alebo príslušníci rôznych siekt, najmä na Zakarpatsku. Ale to je už dôsledok sekularizácie a odnárodnenia.

- Dá sa prípad Rusínov prirovnať k osudu iných národov na svete? Napríklad Kurdov?

MICHAIL DRONOV: - V 90-tych rokoch bolo toto prirovnanie populárne, dokonca existuje známy článok lemkovského vlastenca Piotra Trochanowského, v ktorom nazýva Rusínov Kurdmí Strednej Európy. Príklad každého národa je však unikátny, nijaké prirovnania by neplatili absolútne.

- V ktorom štátnom útvare zažívali Rusíni obdobie svojho najväčšieho rozkvetu?

MICHAIL DRONOV: - Na túto otázku je ťažké nájsť odpoveď. Každý štát má svoje vlastné záujmy, i Rusíni samotní sledujú svoje rôznorodé ciele... Samozrejme, medzi skupinami Rusínov v rozličných krajinách býva tendencia idealizovať niektoré obdobie. To je prípad napr. Uhorského kráľovstva, kde sa Rusíni považovali za „gens fidelissima“ – najvernejší národ, či obdobie pripojenia Podkarpatskej Rusi k medzivojnovému Česko-Slovensku. Ja osobne však nenadržiavam nijakému historickému štátnemu útvaru, ale vnímam Rusínov ako už osobitný národ, ktorému sa počas zložitých peripetií v uplynulých storočiach podarilo zachovať si svoju identitu. Preto tuším, že vlastne práve v tejto dobe zažívajú Rusíni svoj najväčší rozkvet. A konkrétne v Slovenskej republike sú vytvorené možno najlepšie podmienky pre rusínsky národnostný rozvoj.

- Spomenuli ste Habsburskú monarchiu, Česko-Slovensko i súčasnú Slovenskú republiku. Ako by ste ohodnotili vzťah Rusínov k Slovenskému štátu?

MICHAIL DRONOV: - Nakoľko mi je známe z komunikácie s rusínskymi činiteľmi, prvá Slovenská republika je v rusínskom prostredí vnímaná prevažne negatívne. Rusíni často

vykresľujú samých seba ako jeho obeť. Aká bola realita? Samozrejme, že sa vtedajšie postavenie rusínskej menšiny nedá idealizovať, lebo viaceré sporné otázky medzi Rusínmi a Slováckmi sa automaticky riešili v prospech Slovákov. Avšak vďaka takým vedúcim osobnostiam, ako bol blahorečený gréckokatolícky biskup Pavol Gojdič, sa Rusínom podarilo podľa možnosti rozvíjať vlastný národnostný život. Množstvo informácií poskytuje na túto tému ako historický prameň rusínsky týždenník Novoje vremia, ktorý vychádzal v ruštine v Medzilaborciach.

- A ako sa všeobecne hodnotí prvá Slovenská republika v rusínskom prostredí?

MICHAIL DRONOV: - U nás sa tradične viac prízvukuje spojenectvo Slovenska s Nemeckom a ďalšie aspekty, ktoré s tým súvisia. Iný prístup k téme Slovenského štátu – napríklad so zreteľom na kresťanstvo a národovectvo – je zriedkavý. Vo všeobecnosti však podľa mňa vedecký záujem o toto obdobie rastie. Tento rok napríklad v Moskve vyšla pozoruhodná monografia známej historičky Valentiny Marjinovej „ZSSR – Slovensko 1939-1945: Vojensko-politické aspekty“.

Rozumiem, že pre Slovákov predstavuje prvá Slovenská republika veľmi citlivú a príliš politizovanú otázku... Počul som, že niektorých slovenských historikov, ktorí publikujú pramene k tejto téme a opovážili sa mať samostatný názor, dokonca prepustili z práce... Chvála Bohu, u nás v Rusku je napriek všetkému zatiaľ väčší pluralizmus. (Aj keď aj v Ruskej federácii existuje napr. prípad prepustenia z Lomonosovovej univerzity historika Andreja Zubova, recenzii diela ktorého sme pred časom priniesli na pokračovanie - pozn. redakcie)

- Vráťme sa k Rusínom. Čo možno považovať za najväčší rusínsky prínos do svetovej kultúry?

MICHAIL DRONOV: - Rusíni sú právom hrdí na svojich veľikánov. Pre Rusko predstavovali najväčší prínos napr. svetoznámy skladateľ Dmitrij Stepanovič Bortňanskij, rektor Petrohradskej univerzity Michail Andrejevič Baluďanskij, spisovateľ Nestor Vasilievič Kukoľnik, maliar a reštaurátor Igor Emmanuilovič Grabar, či rodák z Ladomirovej, metropolita východoamerický a ne-wyorský Lavr Škurla, ktorý stál roku 2007 pri zjednotení Ruskej pravoslávnej cirkvi s Ruskou pravosláv-

nou cirkvou v zahraničí. Samozrejme, najväčšiemu množstvu ľudí je známy asi zakladateľ popartu Andy Warhol, hoci ja osobne sa k tejto osobnosti staviam značne skepticky. Aj v Rusku možno stretnúť Rusínov na najnečakanejších miestach – napríklad jednu vyučujúcu na stavebnej fakulte som podľa priezviska identifikoval ako príbuznú lemkovského intelektuála M. Astrjaba.

- Neurážajú sa Rusíni, keď niekto privrádi ich významným osobnostiam inú národnosť?

MICHAIL DRONOV: - Rusíni sú rôzni, no, bohužiaľ, často som sa stretával s prostými Rusínmi, ktorí nemali záujem o svoju vlastnú kultúru, a sami seba považovali za príslušníkov iných, väčších národov. Hoci ak je už človek uvedomelým Rusínom, ide o patriotizmus omnoho väčšieho nasadenia, než na aký sme navyknutí napríklad v Rusku.

- Myslíte, že sa v budúcnosti ešte budú meniť hranice v Európe?

MICHAIL DRONOV: - Nevyučujem taký scenár v prípade Podkarpatskej Rusi, ale ak by som túto otázku mal vzťahovať na ostatných Rusínov, v druhých štátoch na takéto procesy nevidím dôvod.

- Ako nazeráte na prípadnú zmenu štátnych zriadení? Pomohol by Rusku alebo európskym štátom návrat k monarchii?

MICHAIL DRONOV: - Najprv sa priznám, že v mimovedeckom živote som „praktikujúci monarchista“ - som členom vedenia Celoruského spoločenského hnutia Za Vieru a Vlast'. Napriek tomu si nemyslím, že monarchia je najdokonalejším štátnym zriadením, je to však tradičný a cirkvou posvätený typ štátnosti – preto s ňou sympatizujem. Aj za komunizmu, aj v súčasnej demokracii, je v ruskej spoločnosti badateľný monarchistický princíp. Podľa mňa má ruský národ monarchistickú mentalitu, aj komunistických generálnych sekretárov si ctil ako svojich panovníkov, čo ako jav pokračuje aj v súčasnej demokracii. Rusi sa pomerne lojálne stavajú k výsledkom voľieb. Rôzne národy majú rôzne tradície... Napríklad chápem, že monarchistický koncept by bol na Slovensku prijímaný kvôli Uhorskému kráľovstvu rozporuplne. Ešte problematikejšie je to v prípade mojich milovaných Rusínov.

- O aké hodnoty by sa teda mali európske národy usilovať?

MICHAIL DRONOV: - Bolo by dobré, keby rôzne národy Európy smerovali k svojim vlastným tradičným, konzervatívnym modelom štátnosti. Na Slovensku som si na rozdiel od Ruska obzvlášť cenil prirodzenú konzervatívnosť obyvateľstva. Zdá sa, že súčasný systém sa usiluje pozmeniť mentalitu Slovákov, ale to, o čom hovorím, je zrejme hlboko ukotvené v duši slovenského národa. Na Slovensku sa mi páčilo, že ľudia prirodzene navštevujú bohoslužby, hoci nepopieram, že niekedy môže ísť o prejav formálnosti. Taktiež ma veľmi oslovilo, že ľudia sa nehanbia vyznávať svoju lásku k folklóru. Myslím si, že v takýchto detailoch by sa súčasní Rusi mali v čom u Slovákov priučiť.

Zhovárala sa
Katarína Džunková

Nemocnica má povinnosť vydať ho bezodkladne rodičovi alebo ním poverenej pohrebnej službe. (Zákon č. 131/2010 Z. z. o pohrebníctve (§3 ods. 8 Zákona a §5 ods. 2, písm. f) info: (<https://blog.postoj.sk/12186/rodicia-maju-pravopochovat-potratenediet>). A zákon nerozlišuje, či ide o potrat spontánny, alebo o výsledok umelého zákroku.

Pomník v tvare výkričníka v Nevoľnom by mal rozochvieť to, čo malo ostať v ľuďoch nehybné a pripomínať deti, ktoré nedostali šancu stať sa – možno vynikajúcimi - ľuďmi tohto sveta. Pritom tie deti mali také isté právo na život ako každý z nás. Každý deň sa na Slovensku vykoná okolo 25 umelých potratov – to je o desať viac vyhasených ľudských životov, než bolo pri černovskej streľbe, na obeť ktorej si spomíname aj po 110 rokoch. Mŕtvych Černovčanov, ktorí boli podľa našej dnešnej myienky i podľa zdravého rozumu zabíjať celkom nezmyselne, zbytočne a nevinne si každoročne pripomíname. A to aj napriek tomu, že podľa vtedajších zákonov boli zastrelení opodstatnene a legálne – veď nikto zo žandárov nebol za ich smrť ani súdený, ani odsúdený, práve naopak. Napriek tomuto prístupu vtedajších mocipánov však uhorské úrady dovolili telá zabitých riadne pochovať, hoc aj pod vojenskou kontrolou.

Obete dnešného dekriminalizovaného a zákonmi upraveného zabíjania nenarodených už od roku 2011 tiež môžeme pochovávať, ale musí sa na to vystaviť osobitná žiadosť. Len sa vraj nepatrí diskutovať o dôvode a spôsobe ich smrti... to už by mnohí považovali za náboženský fundamentalizmus či kontroverznú protipotratovú provokáciu, za akú bolo označené aj vizuálne a vraj pohoršujúce zverejnenie výsledkov umelého prerušenia tehotenstva na billboardoch, ktoré sa pred pár rokmi u nás objavili. Ale nie, nebojte sa, dnes tu nechcem zasa začínať úvahu o potratoch, už mi dosť vyčítajú že to stále vyťahujem, že vraj pri každej príležitosti chcem vstupovať niekomu do svedomia. Dnes teda nebudem.

Chcem sa len spoločne, pri tejto pietnej spomienke zamyslieť nad zmyslom pochovávaní mŕtvych, nad dôvodom a významom úcty voči telu zabitých, ... či už Černovčanov, Čičanov, alebo iných nevinných, narodených i nenarodených.

Katolícka cirkev učí, že „mŕtve zárodky, či už po umelom, alebo spontánnom potrate je potrebné rešpektovať, ako telesné pozostatky ostatných ľudských bytostí“ (Donum vitae čl. 4, 22.2.1987, Kongregácia pre náuku viery) a rovnako aj medzinárodná Deklarácia práv počateho dieťaťa, ktorú Slovenská republika prijala v roku 1999 vyhlasuje, že:

1. „Počaté dieťa má právo na zachovanie ľudskej dôstojnosti aj po smrti.“
2. „Počaté dieťa má právo na dôstojný pohreb.“ (čl. 9).

No áno, deklaráciu sme síce prijali, ale na pohreb má doteraz u nás právo len to počaté a nenarodené dieťa, telo ktorého si vyžadujú rodičia. Pretože bez takejto žiadosti u nás doteraz končia telá potratených medzi iným zdravotníckym smetím – predpokladám, že v spaľovni biologického odpadu.

V Taliansku, kde žijem, je umelé prerušenie tehotenstva tiež legalizované. Do 24 hodín od potratu môžu o vydanie tela dieťaťa zomrelého pri spontánnom potrate, ale aj pri umelom prerušení tehotenstva, žiadať rodičia, po uplynutí tejto doby tak môžu urobiť – s cieľom pochovania - aj iné osoby. Postupne tu v posledných

Homília arcibiskupa Cyrila Vasiľa

rokoch vznikajú laické občianske združenia, ktoré sa venujú tejto charitatívnej a pietnej činnosti a podpisujú kontrakty s nemocnicami, na základe ktorých preberajú a organizujú dôstojné pochovávanie ľudských plodov zomrelých pri spontánnom potrate, alebo zabitých pri umelom prerušení tehotenstva. Táto ich činnosť nie je žiadna katolícka fundamentalistická provokácia, je to jednoducho skutok milosrdenstva, to je pietas.

Je zaujímavé, že v jednom z najlaickejších regiónov Talianska, akým je Lombardia s hlavným mestom Milánom, regionálne zákony dokonca aj v prípade umelého prerušenia tehotenstva prikazujú zdravotníckym zariadeniam ponúknuť rodičom možnosť pochovania tohto, ako to nazývajú tzv. „dôsledku počatia“. Ak rodičia nemajú záujem, čo väčšinou v prípade umelého potratu vykonaného na ich žiadosť ani nemajú, veď im išlo o to, aby sa toho zbavili, tak nemocnica má povinnosť zabezpečiť pochovanie tohto dôsledku počatia v spolupráci s obecným úradom a správou cintorínov.

V Lombardii teda ľudským plodom zomrelým v akomkoľvek štádiu vývoja, či už prirodzenou smrťou, alebo aj keď boli podľa zákonných noriem usmrtené pri umelom prerušení tehotenstva, nech by to už bolo v ktoromkoľvek týždni, je implicitne priznaná dôstojnosť prislúchajúca zomrelému človeku a z nej vyplývajúca povinnosť riadneho pochovania na špeciálne na to vyhradených a označených miestach na verejných cintorínoch. K tomuto zákonu sa pozitívne vyjadrila aj poslankyňa pani Oriani: „Začínajú sme procedúru, ktorá je jasná, a nie je v protirečení so zákonom č. 194, ktorý upravuje dobrovoľné prerušenie tehotenstva a s ktorým úplne súhlasím“.

Je to – ak chcete - síce trocha schizofrenické, Pilátovské vyjadrenie, ale právne konzekventné a logické: jeden zákon ustanovuje, za akých podmienok ťa môžem zabiť, teda aby som sa vyjadroval politicky korektné kedy môžem umelo prerušiť tvoj život, a ďalší zákon mi ale ukladá povinnosť riadne ťa pochovať. Aj Pilát povedal: je nevinný, dám ho zbičovať a keďže veľmi naliehate tak ho dám aj ukrižovať a potom vám telo vydám na dôstojné pochovanie.

Je zaujímavé, že aj v politicky rozhádanom a názorovo a ideologicky mnohoprúdovom talianskom regióne ako je Lombardia bol tento zákon prijatý jednomyselne. Predkladateľ zákona Pietro Macconi to zdôvodnil: „Dávame dôstojnosť prislúchajúcu osobe aj tomu, čo je ľudským pozostatkom, a nie akýmisi zbytkami po operačnom zákroku: V duchu tohto regionálneho zákona sa počatý považuje za člena rodiny a teda, z toho vyplýva, že potratené dieťa sa považuje za osobu.“ (http://www.parcocchie.it/correggio/ascesione/seppellimento_feti_abortiti.htm)

Na Slovensku radi hovoríme o potrebe nasledovania najmodernejších európskych trendov aj v legislatíve. Možno by stálo za to, nasledovať aj naozaj progresívne trendy, zhodnocujúce ľudskú dôstojnosť. Možno aj podobnou zákonnou úpravou nariaďujúcou pochovávať všetkých mŕtvych a zabitých, nech už prišli o život akokoľvek.

Žiaľ, niekedy sa zdá, akoby naša in-

špirácia Európou sa mala obmedzovať len na nasledovanie legislatívneho aktivizmu niektorých vlád a mimovládnych, nadnárodných inštitúcií, v opačnom smere, teda tých a takých, ktoré sa za každú cenu snažia podsuňť či vnútiť svojím občanom i občanom iných krajín svoje povedzme že „revolučné“ predstavy o tzv. nových ľudských právach, obracajúc pritom neraz naruby termíny, pojmy a inštitúty, ako je rodina, manželstvo, muž, žena, život, smrť, termíny, pojmy a inštitúty, ktoré majú univerzálnu hodnotu, ktoré tvorili a tvoria piliere a identifikačné body našej spoločnej európskej ale i všeľudskej histórie a kultúry.

Pred 110 rokmi tu v Černovej, na našom milom Slovensku, miestne vrchnosti boli presvedčené, že vedia lepšie ako prostí dedičania, čo treba robiť, čo je správne. Povedali si, že nebudú brať do úvahy, prosby, vôľu a nakoniec i protesty nevzdelených sedliakov, ale, že svoje rozhodnutie presadia ... a hotovo. Čo ostane nakoniec prostému ľudu, ako to prijať a podriať sa? Poriadok sa zabezpečí žandárstvom. Vieme, ako táto predstava nakoniec dopadla. Rozbehnutý koč musel zastať pred davom. Kone mali viac rozumu ako kočič. Ľudia bránili svoj kostol – svoj chrám – a všetko to, čo pre nich predstavovalo. Miesto, ktoré si vybudovali, aby sa v ňom cítili slobodní a rovní pred Božou tvárou, rešpektovaní vo svojej ľudskej a kresťanskej dôstojnosti.

Osvietení páni pred 110 rokmi boli presvedčení, že musia ukázať, že aj chrám bude podriadený ich autorite. Potom už nasledovalo sľahanie bičom – k tomu sa v mene vrchnosti podujal dokonca miestny človek, ktorý, aby sa zapáčil šéfstvu, tak nedbal ťať korbáčom po hlavách svojich rodákov a spoluobčanov. „Napred! Napred!“ ... pokrok sa nesmie zastaviť, treba ísť napred. Ale čo bude ďalej ...? Keď ľudia neposlúchnu, potom už môže nasledovať len ďalší prikaz „Strieľať!“
Nechcem pôsobiť dramaticky či poplašne, ale v tomto černovskom príbehu nerešpektovania vôle a svedomia jednoduchých ľudí, občanov, vidím nebezpečnú analógiu s tendenciami šíriacimi sa v dnešnej modernej spoločenskej situácii, zvlášť v oblasti duchovných hodnôt.

Žijem totiž na Západe, a keď tam niekedy poviem, že som zo Slovenska, tak občas počujem také mudrovanie: „Aha, ty si z tej zaostalej krajiny, kde ešte furt nemáte ani registrované partnerstvá, kde ste si dali dokonca do ústavy, že manželstvo je zväzok jedného muža a jednej ženy, kde sa ešte nedá na úrade administratívnym vyhlásením dohodnúť, či sa dnes cítíš ako muž, alebo ako žena a úradník ešte u vás nestojí pohotovo s perom v ruke, aby prepisoval tvoje dokumenty podľa tvojho momentálneho pocitu, kde ešte nemáte ani jednu mešitu, u vás ešte stále rodičia majú právo požadovať vyučovanie náboženskej výchovy pre svoje deti v školách, si z krajiny kde ešte máte stále záchody delené na mužské a ženské a nie spoločné, ako to navrhuje nemecká strana zelených, alebo trojkategoriové ako v anglicku - men, woman a others, muži, ženy a iní.“ (https://zpravy.idnes.cz/spolecnezachody-berlin-zeleni-dm3-/zahraniceni.aspx?c=A170106_185039_zahranicni_aba)

No, ... no prosto, hrozná zaostalosť, ...ale to nič, to sa všetko zakrátko zmení, vy jedni zadubenci, vy jedni primitívni Východoeurópania, veď my vás už preškolíme, my vám ukážeme... Budete nám tu vari všetci pobehovať s hrkotajúcimi ružencami po hraniciach, ako Poliaci?! Keď sú vám dobré naše peniaze, tak vás naučíme aj nové poriadky.“

A tak už kdesi tam, kde robia múdre rozhodnutia o nás bez nás, už priahajú kone, už sa vypravuje koč, s novými pánni slúžnymi, ale aj s nejakými lokálnymi snaživcami, či lokajmi, ktorí si už chystajú bič na hlavy svojich spoluobčanov. Legislatíva už nabíja zásobníky ostrým strelivom – veď o chvíľu sa už bude považovať za prejav extrémizmu aj odlišný názor na nejakú nevedeckú teóriu, napríklad tzv. genderu, a dá sa čakať, že skôr či neskôr budeme mať opletačky so zákonom ak nebudeme dostatočne ochotne a s plnou vážnosťou a nadšením nazývať bradateho speváka, pána Tomáša Neuwirtha, víťaza ceny Eurovízie, milostivou slečnou.

Pred 110 rokmi pätnásť Černovčania zomreli, pretože boli presvedčení, že majú právo brániť si niečo, čo s veľkou námahou vybuodovali vlastnými rukami a umom, niečo, čomu prikladali duchovnú hodnotu, niečo v čo verili.

Z ohľadu čisto racionálneho a racionalistického by im niekto múdry mohol povedať – a čo na tom, kto pokropí múry nejakej budovy, čo vám na tom tak záležalo?! Vari to nie je jedno? Rovnako ako dnes by sa nás niekto pýtal – a čo vám tak záleží na všetkých tých veciach o ktorých to tu stále točíte, - čo tu stále podrývate rečami o nejakých ľudských hodnotách a dôstojnosti, o civilizračných, kultúrnych a duchovných pilieroch opierajúcich sa o kresťanskú víziu človeka, čo nenecháte každého, nech si robí čo chce? Nie je to jedno?!

Nie, nie je to jedno! Nám to nie je jedno! Jedno je len koleso na fúriku. Černovčania chápali zmysel svojho chrámu ako niečo posvätné. Chránili ho svojimi telami. Niečo, čo je posvätné, má byť ochraňované tým, čo je tiež posvätné. Tak, ako je posvätný chrám z kameňa, rovnako, ba ešte viac, je posvätný aj chrám Duchu Svätého, ľudské telo, človek, jeho život, od počatia apo prirodzenú smrť, jeho základné identifikačné antropologické krirériá a hodnoty. A istým spôsobom má rovnako posvätnú cenu aj stavba tých civilizračných hodnôt, ktoré vyplývajú z vízie posvätej dôstojnosti človeka, jeho života, jeho vzťahov, jeho počatia, smrti, ba i miesta pochovania jeho tela.

Ľudské telo vzal na seba Boh pri vtelení, Slovo sa stalo telom a prebývalo medzi nami. Ľudské telo bolo učené hodným stať sa miestom zjavenia Boha ľudstvu. O chvíľu, v najposvätejšom momente liturgie budeme počuť slová: Toto je moje telo, toto je moja krv, ktorý sa vylieva za vás i za všetkých ...toto robte na moju pamiatku... A toto v tejto chvíli robíme.

Pri spomienke na preliatu krv nevinných Černovčanov, zverujeme do Božieho milosrdenstva ich samých, ako aj všetky ostatné nevinné obeť krviprelievania kdekokoľvek a kedykoľvek na svete. Do Božieho spravodlivého milosrdenstva

Od rozkladu k súladu

(Pokračovanie z 1. strany)

V tejto knihe možno nájsť aj odkazy na ďalšiu literatúru, pramennú i analytickú. V r. 2001 vydalo pražské vydavateľstvo Vyšehrad túto publikáciu v novom vydaní, s rozšíreným podnázvom (Život a dílo renesančního filosofa, matematika a politika), kde ako prekladateľov uvádza okrem Jana Sokola aj Jana Patočku a Karla Flossa. Karel Floss s Pavlom Flossom preložili aj posledný Kuzánskeho spis, Vrchol nazerania (De apice theoriae), ktorého vydanie doplnili dvomi štúdiami. Publikácia vyšla takisto v pražskom vydavateľstve Vyšehrad v roku 2003 pod názvom O vrcholu zření.

V Antológii z diel filozofov, vo zväzku Humanizmus a renesancia sa nachádza nevelký spis O beryle, ktorý do slovenčiny preložil Július Špaňár. Zväzok vydalo Vydavateľstvo politickej literatúry v Bratislave r. 1966. Nakladateľstvo Pravda v Bratislave vydalo roku 1979 Kuzánskeho dielo O učenej nevedomosti v preklade Augustína Valentoviča. Táto publikácia je obohatená zasväteným predslovom, v ktorom jeho autor, Milan Zigo, rozoberá základné problémy Kuzánskeho ontológie, kozmológie a noetiky. S úplným dielom Mikuláša Kuzánskeho sa možno oboznámiť v jeho kritickom vydaní: Nicolai de Cusa, Opera omnia, Leipzig-Hamburg 1923nn alebo v latinsko-nemeckej edícii Nikolaus von Kues, Philosophisch-Theologische Schriften, 3 zv., Herder, Wien 1964, 1966, 1967. Anglický preklad úplného diela: Nicholas of Cusa, Complete Philosophical and Theological Treatises, I-II, Minneapolis 2001.)

Napriek našim časom (pseudo)liberálnych, (pseudo)konzervatívnych ideológií a plutokratickej moci, ktorá myšlienky Mikuláša Kuzánskeho sotva prijme, jeho odkaz pôsobí živo až dodnes. A to nielen v teóriách významných mysliteľov dvadsiateho storočia (L. von Bertalanffy, G. Marcel, K. Jaspers, H.-G. Gadamer, H. Rombach), či v rozsiahlym vedeckom výskume počnúc filozofiou, etnografiou a končiac vývinovou biológiou, ale aj v samotnom živote: v meste Bernkastel-Kues je podnes v prevádzke domov pre starých ľudí, ktorý pred viac ako 550 rokmi založil Mikuláš ako nemocnicu, pre ktorú vo svojom závete odkázal prostriedky na operu 33 starcov. (Zvolil počet 33, ktorý je posvätený Kristovým vekom).

Život kultúry. „Jeseň stredoveku“. Pri pohľade na európske dejiny si možno všimnúť isté dominantné obdobia, v ktorých sa uskutočnil mimoriadny pokrok. Takým obdobím bola napríklad grécka klasika, iným zasa talianska renesancia cinquecenta a napokon aj obdobie nemeckej klasiky. Týmto trom zlatým obdobiam európskej kultúry je vlastná predstava o človeku nadanom nezlomným kultúrnym optimizmom. Hádám aj pre nás, námorníkov blúdiacich v smršliach prítomnej dejinnej zimy, plavcov

strhávaných mocnými závitmi mediálnych vírov (a vírusov), potápačov uviaznutých v elektronických sieťach, bolo by osožné orientovať sa podľa tohto optimizmu, ktorý pramení vo viere v človeka ako imago viva Dei.

Apokalyptické nebezpečenstvá ohrozujúce človeka v súčasnosti sú možno ešte väčšie ako hrôzy čiernej smrti v 14. storočí a kľatba krutosti a pochybnosti, ktorou začalo 15. storočie, storočie, do ktorého sa narodil aj Mikuláš Kuzánsky. Údelom ľudstva v 20. storočí a v zadŕhavom rozbehnutom dvadsiatom prvom je znovu prežívať súmrak, sklerózu, rozklad a rozpad kultúry. A úsvit tejto umierajúcej kultúry možno uzrieť práve v dobe, v ktorej sa rodil nový svetový názor, ktorému zvykneme dávať meno renesancia.

Každá historická epocha má svoju kultúru, ktorá sa rodí v peripetiách sebahľadania danej doby, prechádza procesom sebanájdenia, sebauchopenia a smeruje k okrajom útesov svojho vlastného pádu a straty pamäti. Človek vytvára kultúru vo formovaní svojho vzťahu k svetu, v úsilí o orientáciu vo svojej situovanosti vo svete, s cieľom preplávať úžiny úzkosti a neistoty, s cieľom plaviť sa v pokojných vodách pocitu životnej zmysluplnosti a s možnosťou zakotviť v nich alebo dospieť k prístavom životného sebatovrdenia, z ktorých môže opäť vyplávať na širé more hľadania, poznávania a tvorby. Preto musí najskôr pochopiť často tak cudzí a hrozivý svet okolo seba. Vynakladá energiu, aby si vytvoril názor o tomto svete, aby si ho vysvetlil. Tvorí idey o veciach a možné spôsoby existencie spolu s nimi, aby mohol vchádzať do sveta a konať v ňom s dôverou v seba, vo svoje poslanie a zmysel svojho života.

Proces dozrievania kultúry splyva s procesom vytyčovania sústavy jej charakteristických názorov, predstáv a vier. Po upevnení tohto svojho základu vstupuje kultúra do svojho klasického obdobia, obdobia súladu dobovej vize sveta so skúsenosťou životnej reality, vzácneho obdobia istoty prameniacej v harmónii prostriedkov a cieľov, ale aj v harmónii hmotnej a emocionálnej istoty. Po prekročení tohto kulmináčného bodu nastáva strata miery a kórnatenie. Stále menej uspokojovaná túžba vrátiť veciam a vzťahom stratenú životnosť sa stáva kľčovitou, množia sa extrémnosti, bujnie svojvôľa vyúsťujúca do zúfalej beznádeje, nihilizmu a egoizmu.

Tak aj stredovek, po dosiahnutí svojho vývojového vrcholu v 12. a 13. storočí, po všeobšahlej dôvere v poznanie, v spätosť sveta, človeka a Boha inkarnovanej napríklad v katedrálach a v Summe Tomáša Akvinského, rozozvučanej na strunách láskyplnej harmónie Bernarda z Clairvaux a Františka z Assisi, v pocite životnej plnosti a istoty, hlbokého súladu duše a tela vyúsťuje napokon do úpadku 14. storočia.

Nastala fáza všeovládajúceho rozkolu a rozkladu.

(Pokračovanie na 12. strane)

JOZEF TIŠO

Laická morálka

Na osvedčené a jedine bezpečné hradby, základy mravnosti, na mravnonáboženskú výchovu silne dorážajú vlny novších filozofických sústav pod menom prirodzenej mravouky, a či ako sa to všeobecne hovorí, laickej morálky. Naša republika a jej školstvo stáva sa dnes bojišťom protichodných svetových názorov. V iných krajinách tieto boje akoby boli už utíchlí, skončené sú skvelým víťazstvom kresťanského svetového názoru, s víťazstvom kresťanskej náboženskej výchovy. Laická morálka strokotala na celej čiare. U nás hľadá útočisko.

Známe sú nám záklisné boje, odohrávajú sa okolo malého školského zákona, ktorý mal uzákoniť u nás občiansku mravouku čiže laickú morálku. Laická morálka bola pôvodne v osnove malého školského zákona. Že sa ta nedostala právoplatne nad všetku pochybnosť a o-tvorene, toho príčiny sú politické. Avšak následkom nešťastného kompromisu zavedená je malým školským zákonom čo vyučovaci predmet namiesto laickej morálky občianska výchova, o ktorej dnes už je jasné, že je to vlastne len hra so slovami. Pokrokové kruhy rozumejú pod občianskou výchovou výslovne prirodzenú mravouku, s tým sa vôbec netaja, ba po svojich časopisoch verejne hlásajú, že veru áno, je to laická morálka. Príznačné je pre naše pomery, že takto podvodne, úlisne chce sa vkradnúť laická morálka do škôl.

Prirodzená mravouka má u nás mladú síce, ale dosť plodnou sa zdajúcu (českú) literatúru, rôzne príručky, rukoväti pre školu. Noví mravní zákonodarcovia podopierajú laickú morálku rôznymi filozofickými, mnohokrát i protirečiacimi si sústavami. „Laikom“ v laickej morálke veda, „vedecké overenie“ má zaimponovať a laickú morálku lákavejšou učiniť. Chodníky v tom rôzne. Jediná vec, v ktorej sa všetky tieto moderné mravouky zhodujú, je tá snaha, zručiť autoritu Boha a postaviť namiesto jeho seba. Tieto mravouky síce hovoria, že nevytvárajú myšlienku teistickú, ale len dotiaľ, kým nachádza ona „vedeckého overenia“ v premietajúcej osobnosti. To by asi toľko znamenalo, dokiaľ není ona človeku nepohodlná. Akonáhle stane sa viera v Boha vo všetkých svojich dôsled-

koch nepohodlnou, môže vstúpiť na jej miesto „vedecké neoverenie premietajúcej osobnosti“, a s tým všetko ostatné, čo zhŕňame pod menom laickej morálky.

Dostala sa nám do rúk prof. Dr. Otakara Chlupa Rukovet prirodzenej mravouky. Vo svojich úvahách o prirodzenej mravouke budeme sa pridržať vývodov tejto knihy.

Ako definuje prirodzenú mravouku dr. Chlup?

Na 58. s. svojej knižky píše toto: „Laická morálka je pokus uhnúť sa ťažkostiam vedeckého riešenia prvých princípov mravnosti a obmedziť sa na reálne predpoklady pozitívistickej metódy myslenia. Mravná výchova založená na morálke laickej usiluje o sankciu mravného života imanentnú, to jest takú, ktorá je založená na biologických, psychologických, sociologických a estetických podmienkach života. Nie je v podstate pojmu laickej morálky odmietať možnosť sankcie transcendentnej, pokiaľ vyplýva z logického vedeckého myslenia. Teizmus, spiritualizmus rovnako ako materializmus i panteizmus môžu tiež vo výchove mravnej viesť k overeniu mravných noriem, ale o čo ide vo verejnej výchove, je najprv nutnosť, aby vylúčený bol jednotejný princíp, na ktorom by zakladaná bola všeobecná výchova, ako tomu bolo v konfesijnej sústave. Laická mravná výchova nedbá ani gnózy, ani skepsy, nezhladáva ani v idealizme ani v materializme vyššieho princípu, hľadá mravnú sankciu v dátach a skúsenostiach života, vyhýba sa všetkému dogmatizmu a ponecháva slobodu učiteľovi a vychovávateľovi, ak mu táto sankcia nevyhovuje, aby po vylúčení konfesijného, mýtického, nevedeckého riešenia upravil odôvodnenie mravných noriem podľa vlastného svetového názoru. V tom tkvie podstata svetskej, laickej morálky proti morálke konfesijnej, v tom je tiež aj zmysel novej mravnej výchovy. Laická morálka je tiež i morálka vo vlastnom slova zmysle prirodzená, to znamená, že odmieta zázrak a mýtus ako motív mravného jednania. Tým nie je povedané, že by prirodzená morálka laická vylučovala teistický alebo spiritualistický princíp mravnosti, pokiaľ vedecké filozofické myslenie premietajúcu osobnosť k nemu privádza.“

Po tejto odpovedi mluvčieho

laickej morálky, hoci neobyčajne obšírne sme ju uviedli, predsa neodržíme za zbytočnú vec pojem laickej morálky všednými slovami predložiť, bo v odpovedi tejto až nápadne sa hromadia protimlavy a nie je tiež prostá nepravdivého predstavovania protívneho stanoviska mravouky náboženskej.

Laická morálka je protivou mravouky náboženskej, založenej na uznání Boha a uznání odvislosti človeka od Boha ako i všetkých povinností z odvislosti tejto vyplývajúcej. Laická morálka je dnes heslom praktického odboja proti Bohu a všetkému náboženstvu; je výsledkom teoretického popierania Boha v živote praktickom. Kto popiera jestvovanie Boha, kto vyznáva, že svet a človek v ňom si je samému sebe pôvodcom, a dostatočnou príčinou jestvovania, pritom však uznáva, že akýsi mravný poriadok je nevyhnutne potrebný na svete, bo ináč by život bol nemožný, mravný poriadok ten odôvodňuje z rôznych prameňov. Na otázku, čo je dobro a čo je zlo, a prečo je dobro dobré, alebo prečo je zlo zlé, a nie naopak, dľa rôznych teoretických stanovisk svetového názoru rôzne sa odpovedá. A o toto sa vlastne jedná, keď sa rozpráva o morálke laickej.

Morálka náboženská svojej sústave primerane tvrdí, že rozdiel medzi dobrým a zlým určí náboženstvo a najvyššiu normu dobrého a zlého podáva náboženstvo.

Oproti tomu laická morálka poslednú príčinu dobrého a zlého neodôvodňuje z náboženstva, ale iné dôvody uvádza. A tu prichádzame k tomu, že musíme na to poukázať, že laická morálka nie je jednotným systémom morálnym, leč pod názvom laickej morálky zahrňuje sa celé množstvo svetových názorov, z ktorých každý ináč a ináč odôvodňuje rozdiel dobrého a zlého, odvolávajú sa na iné a iné ohľady, následkom ktorých sa niečo považuje za dobré alebo za zlé. Na množstvo týchto rozličných smerov pod názvom laickej morálky zahrňuje možno uzatvárať už i zo slov horeuvedených: „Laická morálka usiluje o sankciu mravného života imanentnú, to jest takú, ktorá je založená na biologických, psychologických, sociologických a estetických podmienkach života.“ To jest: Keď sa laickej morálky pýtame, čo je dobré a čo je zlé, odpoveď čakáme alebo

